

Medskapande demokratiutveckling för lokalsamhället - på biblioteken i Sätters kommun

SÄTERS KOMMUN

Rapport för Stärkta biblioteksprojekt vid Sätters bibliotek under 2022–2024
Jonna Steinrud, Sätters bibliotek

Innehåll

Inledning.....	1
Alla ryms på Sätters bibliotek	3
Förändringsprocesser – MIK i arbetsgrupp och verksamhet.....	3
Projektets ramar och struktur	4
Metoder för medskapande demokratiutveckling.....	6
Trendrapport som taxonomi	7
En vecka på Sätters bibliotek	8
Medskapande demokratiutveckling.....	11
Inspirera	12
En aktör i samhällsutvecklingen	13
Transparens	14
Kommunikation.....	16
Engagera	19
Ett aktivt uppdrag	20
Facilitera.....	21
Möjliggöra.....	25
Konstruktiv utveckling.....	26
Kunskapsdelning.....	28
Livslångt lärande	31
Leda i samverkan	33
Anknyta	36
Nätverk	37
Samverka.....	39
Slutsats	40
Referenser.....	43
Bilagor.....	45
Bilaga 1: Att biblioteka – taxonomi som metod för förändringsarbete	45
Bilaga 2: Att biblioteka – mentorskap som metod för kunskapsdelning	51
Bilaga 3: Att biblioteka – studiebesök som en metod för verksamhetsutveckling	56
Bilaga 4: Sätters biblioteks verksamhetsutvecklingsprojekt 2018–2024.....	61

Inledning

Vilken roll spelar biblioteket i samhällsutvecklingen och hur är biblioteken en aktör att räkna med? Vilka behov finns i Säter utifrån hur samhället kommer att förändras över tid, på 5 eller 10 års sikt? Framtidens profil på Säter, hur ser den ut? Och inom vilka områden kan biblioteket spela en viktig roll?

Bibliotek ska vara en trygg plats för alla i samhället och vi strävar efter att fler personer besöker biblioteken och kan delta i verksamheten. I vår omvärld finns utmaningar kring trygghet, ekonomi, informationsflöden och hållbarhet. Det ger effekter som påverkar biblioteken men innebär också möjligheter för biblioteken att bidra till ett mer hållbart och tryggare samhälle.

Både demografin i vårt lokalsamhälle förändras och omvärlden förändras, ibland snabbt. Den socioekonomiska förändring vi idag har lokalt och regionalt tas upp bland annat i ”Socioekonomisk analys 2020: norra Mellansverige”¹ av Region Värmland, Region Dalarna och Region Gävleborg. Befolkningsökningen har varit störst i åldersgruppen 80+. Att vi blir fler äldre över 80 år samt färre i arbetsför ålder ger effekter på samhället som biblioteken behöver förhålla sig till.

Biblioteksverksamhet för ett tryggt samhälle

Det finns ett behov av att stärka det demokratiska samtalet samt den demokratiska tryggheten och engagemanget. Digital delaktighet är också tydligt ett område som behöver stärkas. Bibliotek är en viktig del i detta arbete, med strategier för att på ett flexibelt sätt kunna ställa om och justera verksamheten för att möta aktuella behov.

*En stark demokrati bygger på att människor är välinformerade, engagerade och kompetenta och kan fatta välgrundade beslut. För många människor spelar folkbiblioteken en avgörande roll för inhämtande av information och för kunskapsfördjupning, vilket i sin tur utgör förutsättningar för deltagande i både demokratiska beslutsprocesser och i det demokratiska samtalet.*²

Biblioteket bedriver verksamhet som upprätthåller och säkerställer en nödvändig samhällsfunktion. Biblioteket är en plats där människor kan utföra viktiga ärenden vid bibliotekets datorer eller trådlösa nätverk, som tex myndighetskontakter, bankärenden, informationssökning och möjlighet till utskrifter. Utöver detta har biblioteket en viktig roll för att stärka människors kunskap om informationspåverkan och hemberedskap. Ett öppet bibliotek är en viktig förutsättning för många människors möjlighet att kunna ta del av samhället och klara sin vardag. I händelse av krig och kris är biblioteken i Säter informationspunkter för allmänheten.

Biblioteket som plats för möten, skapande och hållbarhet

Säters bibliotek är idag en mötesplats för kunskapsdelning, kreativitet och bildning. Genom Stärkta biblioteks-projekt har biblioteket förankrat nya verksamhetsområden och skapat en grund för fortsatt utvecklingsarbete i samklang med lokalsamhället. Säters bibliotek har ett

¹ Tollin, ”Socioekonomisk analys 2020”.

² Regeringskansliet, ”Regeringens strategi för ett starkt biblioteksväsende”.

DigidelCenter och ett Fixotek i sin verksamhet. DigidelCenter fokuserar på att stärka den digitala delaktigheten för Säterborna. Fixoteket är en plats för alla att skapa, testa teknik eller verktyg och samarbeta på.

Vi ser ett ökande behov av resursdelande ur ett hållbarhetsperspektiv, dels i hushållning av gemensamma resurser, dels kring tillgänglighet. Idag lånar biblioteket ut mycket mer än fysiska böcker, vårt bestånd består av fler typer av medier samt digitala och analoga verktyg för skapande. I Unescos folkbiblioteksmanifest lyfts vikten av att medier, tekniska lösningar och mer traditionella material finns tillgängligt för de som har behov av det.

Biblioteket arbetar utifrån kommunens mål kring hållbarhet och med koppling till de Globala målen i Agenda 2030. Detta kan bidra både till lokalsamhället och den enskilde medborgarens möjlighet att genomföra en hållbar omställning. Här behöver biblioteket ytterligare bli en aktiv del av vårt samhälle, vilket kräver medskapande och proaktivitet. Då finns förutsättningar för lokala samarbeten där individer, grupper och föreningar ökar sin kunskap, engagemang och interaktion i dialog och handling.

Vi stärker upp fria och trygga mötesplatser med fler möjligheter till deltagande, skapande och trygghet. Erfarenheten visar på att när vi bygger relationer når vi mycket längre och det ger positiva földeffekter. Svensk biblioteksförnings rapport Unga berättar visar på rollen som relationer spelar för unga på bibliotek. Vikten av relationsbyggande rör förstås inte enbart unga utan är relevant för alla åldrar. Det krävs kontinuitet och långsiktighet för att bygga tillit och möjligheter till medskapande i verksamheten.

Ett samverkande lokalsamhälle

För att stärka biblioteksverksamheten i hela kommunen fortsätter vi utveckla verksamhet för att bjuda in fler grupper till biblioteken i Säter, Gustafs och Stora Skedvi och främja människors delaktighet i utbud och aktiviteter. Att biblioteket finns på plats i Gustafs och Stora Skedvi ger en närhet till bibliotek för fler medborgare. För de personer som inte kan ta sig till biblioteken har vi möjlighet till kontakt på andra sätt.

Säters bibliotek deltar och bidrar i nätverk kring biblioteksutveckling på regional nivå, kommunal samverkan och kunskapsutbyte på nationell nivå. Säters bibliotek ingår nu i Dalabiblioteken, ett samarbete för att stärka bibliotekens utbud till Dalarnas alla invånare. Vi har tillsammans ett större utbud och kan erbjuda fler digitala tjänster. Vi har också gemensamt en starkare kraft för att driva utvecklingen av bibliotekstjänster både regionalt och även nationellt.

Vi ser nu att vi kan ta vidare steg i utforskandet av det framtida biblioteket i Säters kommun, en mindre kommun på landsbygden. För vi vill så klart fortsätta vår väg i framtiden nu och undersöka vad de närmaste stegen är men också många, långa steg in i framtiden. Kan vi vara ett exempel på den resan? Ja, det tror vi.

Alla rymms på Sätters bibliotek

Sätters bibliotek är en demokratisk plattform för lokalsamhället, där vi fokuserar på att alla ska hitta sin plats, sitt utbud och sin röst. Vår värdegrund på biblioteket är att **alla rymms**. Vi ska vara:

- **Vägvisare** - biblioteket ger vägledning genom både personliga och digitala möten.
- **Möjliggörare** - biblioteket är ett öppet rum för människors möten. Vi ska vara en möjliggörare för människors idéer.

Sätters bibliotek är en utforskande plats, med utrymme för att lära, misslyckas och lära nytt. Vi ska vara öppna för nya sätt att lära och uppleva, med en stark förankring i våra mål.

Biblioteket är till för alla. Att alla ska rymmas betyder att biblioteken måste värna om besökarnas upplevelse av verksamheten med utgångspunkt i respekt för varandra och för det delade utrymmet.

I bibliotekslagen finns några särskilt prioriterade målgrupper; barn och unga, personer med funktionsvariationer, personer med annat modersmål än svenska och personer från de nationella minoriteterna. På Sätters bibliotek har vi ambitionen att inkludera alla i lokalsamhället samtidigt som vi särskilt fokuserar på de prioriterade målgrupperna.

Ungas medinflytande och möjligheter att uttrycka sig kring sina behov och intresseområden är i fokus. Barnkonventionens punkter om att uttrycka sin mening och åsikter samt rätten till en meningsfull fritid är utgångspunkter för oss. Ett praktiskt exempel i sin enkelhet är att barn och unga kan delta mer i inköp av medier, utifrån deras förutsättningar och intressen.

Allmänheten har olika behov av ökad digital delaktighet och i vårt arbete med dessa frågor ser vi ett växande behov av digital trygghet och delaktighet. Det är ett område som vi vill fortsätta utveckla verksamhet inom, genom det här projektet finns möjlighet till utveckling och utökning med avstamp från det arbete vi bedrivit de senaste åren.

Målet är att alla får en relation till biblioteket – det ska vara en trygg plats.

Förändringsprocesser —MIK i arbetsgrupp och verksamhet

Sätters bibliotek vill skapa en lättillgänglig, okomplicerad verksamhet för ökad delaktighet i ett hållbart samhälle. Bibliotekets tre målområden är demokrati, delaktighet och bildning samt läsglädje och kreativitet. Målen utgår från kulturnämndens mål, kommunens vision och bibliotekslagen. För att utveckla biblioteksverksamheten och genomföra förändringsprocesser har Sätters bibliotek identifierat UNESCO:s ramverk medie- och informationskunnighet (MIK)³ som verktyg för att synliggöra och tydliggöra bibliotekets uppdrag.

Inom biblioteksverksamhet är digital kompetens⁴ och MIK starkt sammanlänkande med MIK som ett paraplybegrepp. Ett genomtänkt och strategiskt arbete inom MIK handlar om att stärka människors möjligheter att kunna nå, tolka och kritiskt granska information. Vi ser vikten av kunskap och bildning för att hjälpa människor att hantera sin digitala vardag. De förändringsprocesser som startade i arbetsgrupp och verksamhet i och med arbetet med biblioteksplanen för 2016–2018 har haft stor inverkan och följt med i senare iterationer av

³ "Media and Information Literacy | UNESCO".

⁴ "DigComp - European Commission".

biblioteksplaner. Den mer övergripande frågeställningen handlade om hur vi skapar en digitalt mogen, effektiv och lärande organisation som kan möta samhällets förändrade behov. Hela arbetsgruppen tog fram tre strategier för att integrera MIK i verksamheten; erbjuda fler digitala hjälpmedel och tjänster, ökad handledning i informationskunskap och teknik samt öka kunskapen hos bibliotekspersonalen och utveckla nya arbetssätt. Detta lade grunden för en strukturerad, väl integrerad och förankrad verksamhet inom MIK på Sätters bibliotek.

Arbetet med MIK i arbetsgrupp och verksamhet började med frågorna:

- Hur synliggör vi MIK, både för arbetsgruppen och besökarna?
- Hur kopplar vi de teoretiska delarna av MIK till en praktisk biblioteksverksamhet?
- Hur kan vi använda oss av MIK som verktyg för att utforska bibliotekets funktion i samtiden och i lokalsamhället?

Ett antal gemensamma premisser sattes för arbetsgrupp och verksamhet; att arbeta meningsskapande för medborgaren, att biblioteket är en plattform för medborgaren, att biblioteket och bibliotekarien ska vara en facilitator och att verksamheten ska bygga på ett lustfyllt lärande.

Vårt makerspace Fixoteket utvecklas sedan 2017 som en plats för eget skapande och eget inflytande till utbud och verksamhet, det är en öppen plats för människors fantasi med utgångspunkt i det egna intresset och livslångt lärande. Sedan 2019 bygger vi DigidelCenter Säter som fokuserar på användarens möjligheter att delta i det demokratiska samhället, hjälp till självhjälp och att finna glädjen i den digitala vardagen. Vi har utforskat bibliotekens traditionella uppdrag kring läsglädje, demokrati och bildning i kombination med nya metoder genom flera av Kulturrådets Stärkta biblioteks-projekt (se Bilaga 4). Vi har testat för oss många fler sätt att bedriva biblioteksverksamhet genom Fixotek och DigidelCenter som ger utrymme för nya uttryck, eget skapande och digital delaktighet. Genom detta främjar vi bland annat fantasi, kreativitet, bildning som anges lokalt i kommunens biblioteksplan likväl som i Unescos Folkbiblioteksmanifest⁵.

De erfarenheter vi har med oss från tidigare år av verksamhet och Stärkta biblioteksprojekt hittills kan ta oss vidare inom fler nya sätt att bedriva biblioteksverksamhet, i ny lokal, på andra platser, med andra metoder, nya arbetssätt, nya medier. Men vi vill ta reda på mer underlag för behoven i Sätters kommun och få med fler på den vägen.

Projektets ramar och struktur

Sätters biblioteks femte projekt inom ramen för Kulturrådets satsning Stärkta bibliotek vill i samverkan med lokalsamhället undersöka framtidens bibliotek. Projektledare och rapportförfattare är Jonna Steinrud, MIK-bibliotekarie vid Sätters bibliotek.

Projektet har rört sig inom dessa områden:

- Facilitering av lokalsamhällets behov
- Bygga ett större bestånd av gemensamma resurser
- Fortbildning för hela personalgruppen inom digital delaktighet och förändrade arbetssätt
- Fortsatt utveckling av arbete med digital delaktighet för allmänheten

⁵ UNESCO, "IFLA:s/Unescos folkbiblioteksmanifest 2022".

- Ungas demokratiska inflytande på bibliotek
- Förändring av bilden av biblioteket lokalt

Vi planerar att fortsätta ett genomgripande arbete med att förflytta hela verksamheten till en position där förändringsarbete är det naturliga och en gemensam väg framåt där vi aktivt är en del av lokalsamhället och det sker oavsett medier, plats eller andra fysiska förutsättningar. Vi samarbetar med individer, grupper, föreningar och andra lokala aktörer för att lyfta allt biblioteket kan bidra med när det gäller kunskap, uttryck och medskapande.

Biblioteket kan bli än mer av en facilitator i lokalsamhället och vi vill undersöka hur vi kan nå längre i den arbetsmetoden. Som biblioteksforskaren R. David Lankes lyfter fram i *Expect more: demanding better libraries for today's complex world*⁶, vill vi att biblioteket inte ska serva lokalsamhället utan vara en del av det, vilket kräver medskapande och proaktivitet. Vi har många goda verksamhetsområden som vi har tagit steg fram med för att tydligare vara en del av lokalsamhället istället för att vara en serviceinstitution, vi vill nu ta ytterligare steg. Vi kan bidra med förutsättningar för individer, grupper och föreningar att utöka sin kunskap, skapande och interaktion.

Vi stärker upp fria och trygga mötesplatser med fler möjligheter till deltagande, skapande och trygghet. Genom att bredda bilden av biblioteket och dess möjligheter kan vi öka deltagandet och medskapandet. Vi arbetar aktivt med att bjuda in och visa på möjligheterna med medinflytande, särskilt för unga. Vi fortsätter även vårt arbete inom spelkultur med fokus på vidgade perspektiv mellan intressen, kunskapsnivåer och målgrupper. Idag lånar vi ut mycket mer än fysiska böcker, vårt bestånd består av fler medier och skapande digitala och analoga verktyg. Vi ser ett ökande behov av resursdelande ur ett hållbarhetsperspektiv, dels i hushållning av gemensamma resurser, dels kring tillgänglighet. Här finns en tydlig koppling till de Globala målen i Agenda 2030. I Unescos folkbiblioteksmanifest lyfts vikten av att medier, tekniska lösningar och mer traditionella material finns tillgängligt för de som har behov av det. Det vill vi ta fasta på och fortsätta utmana gränserna för vad bibliotek kan innehålla och låna ut. Det här projektet är ett steg i det arbetet genom att både undersöka fler behov och tillgängliggöra fler medier, tekniker eller verktyg.

Tidigare erfarenheter visar på att när vi bygger relationer når vi mycket längre och det ger följd effekter som ger fler idéer framåt för både besökare och personal. Svensk biblioteksförerings rapport "Unga berättar"⁷ tar också upp den stora roll som relationer spelar för unga på bibliotek. Vikten av relationsbyggande rör förstås inte enbart unga utan är relevant för alla åldrar. Att bygga relationer och tillit med de som vi kan hjälpa till exempel med sin digitala delaktighet är också mycket viktigt. Det krävs kontinuitet och långsiktighet för att bygga tillit i vår verksamhet. Det kan vi fortsätta bygga på genom att internt utveckla våra roller och leda verksamheten till nya platser och genom att förstärka personalgruppen under det arbetet. Det kopplar också tydligt till vikten av medskapande och biblioteket som en möjliggörare, det blir bättre kvalitet och bredd när fler är delaktiga i det som görs och planeras.

Vi inspireras av idén om bibliotek som tankesmedjor⁸ och då särskilt tankarna om ett gemensamt lärande. Det är inte enskilda utbildningsinsatser i personalgruppen som generellt gör den bestående skillnaden utan i kombination med ett mer genomgripande arbete och

⁶ Lankes, *Expect more*.

⁷ "Unga berättar – en studie av ungas syn på läsning och bibliotek".

⁸ Stakston, "Biblioteken som tankesmedjor?"

möjlighet till utforskande tillsammans. Ett förändrat synsätt internt, kan innebära en positionsförflyttning och förändra bilden av vad ett bibliotek är i vårt lokalsamhälle.

I projektet följer vi biblioteksplanen för Sätters bibliotek, Sätters kommuns vision och strategiska mål, den regionala biblioteksplanen och den regionala utvecklingsstrategin.

Metoder för medskapande demokratiutveckling

Projektet innehåller en samverkansdel som utförts tillsammans med Länsbibliotek Dalarna. Inom ramen för projektet har Jonna Steinrud, projektledare och MIK-bibliotekarie, och Peter Alsbjer, tidigare regionbibliotekarie Örebro län, samtalat utifrån temat strukturerad omvärldsbevakning. Alsbjer har under 15 år drivit en blogg med fokus på biblioteksutveckling, där just omvärldsbevakning varit en nyckelfaktor⁹. Syftet med samtalen var att genom omvärldsbevakning hitta olika internationella, nationella och regionala ingångar till projektet.

För att strukturera samtalen har vi utgått från tanken om mentorskap som en metod för kunskapsdelning. I det mentorskap vi genomfört under 2023 – 2024 har en mentor (Peter Alsbjer) och en adept (Jonna Steinrud) samtalat om biblioteksutveckling i allmänhet och i Säter i synnerhet. Mentorns roll har varit att utifrån sin kunskap och sina erfarenheter ge input till adepten som i sin tur utmanar mentorns ”sanningar” och utifrån sina erfarenheter analyserar dem i relation till de lokala förhållandena i Säter. Det handlar om att synliggöra mentorns erfarenheter från att analysera och pröva olika arbetsmetoder samt lyfta fram dold kunskap och undersöka om den är relevant för den konkreta arbetssituationen på biblioteket. I och med detta vill vi även undersöka om mentorskap kan vara en metod för att hitta den röda tråden mellan biblioteksutveckling och samhällsförändringar.

Vi inspirerades även av forskaren Johanna Rivano Eckerdal vid Lunds universitet som i ett forskningsprojekt tillsammans med bibliotek i Skåne utvecklade begreppet ”att biblioteka”.¹⁰ Rivano Eckerdal menar att biblioteken kan använda tankar om att världen kan förstås som något som sker och görs kontinuerligt som ett förhållningsätt. Att biblioteket är i en ständig pågående utveckling erbjuder en möjlighet att tänka annorlunda kring verksamheten. Särskilt i relation till att utveckling alltid innebär motsättningar, något som behöver hanteras på ett konstruktivt sätt. Begreppet ”att biblioteka” kan därför underlätta det professionella samtalet kring bibliotek och utveckling på ett betydelsefullt sätt.¹¹

Resultatet av samverkan är tre metodmaterial för medskapande demokratiutveckling på bibliotek. Materialet ligger som bilagor till rapporten men återfinns även i applicerad form inuti rapporten.

- Att biblioteka - taxonomi som metod för förändringsarbete

IFLA:s trendrapport speglar de förändringsprocesser som bibliotek runt om i världen står inför. Vi menar att trendrapportens olika rekommendationer har bäring på bibliotek oavsett storlek och uppdrag. Vår ambition har därför varit att undersöka hur IFLA:s trendrapport kan användas som ett verktyg för professionellt samtal på arbetsplatsen, som stöd för verksamhetsutveckling och verksamhetsplanering.

⁹ ”Peter Alsbjers blogg (2007 - 2022)”; Rubensson, ”Peter Alsbjer lägger ner sin blogg”.

¹⁰ Eckerdal, ”Glädjen i att tvingas tänka nytt”.

¹¹ ”Angelägen forskning”.

- Att biblioteka - mentorskap som en metod för kunskapsdelning

Mentorskap som metod för kunskapsdelning handlar i vårt fall inte om nya arbetsmetoder, ny teknik eller nya sätt att organisera verksamheten på bibliotek. Det handlar mer om att två eller fler personer utifrån sina olika erfarenheter tillsammans delar kunskaper om hur de kan "göra bibliotek"

- Att biblioteka - studiebesök som en metod för verksamhetsutveckling

Att via ett studiebesök uppleva ett annat biblioteks verksamhetsutveckling genom att se på biblioteksrummet ger nya ingångar till gamla frågor. Men, hur gör verksamhetsansvariga för att biblioteksmedarbetare ska kunna ta till sig erfarenheter från studiebesök långsiktigt och hållbart? Vi vill hitta och identifiera en lämplig modell för kunskapsdelning och lärande gäster och värdar emellan i samband med studiebesök på bibliotek.

Trendrapport som taxonomi

För att kunna bedriva förändrings- och utvecklingsarbete på folkbibliotek är det rimligt att starta med någon form av trendanalys. En sådan analys ska visa på företeelser i samtiden som påverkar lokalsamhället lika väl som biblioteksverksamheten. Det nödvändiga med en sådan trendanalys kan ses i skenet av aktuella samhällsförändringar och samhällskriser, men även gälla innovationer som utmanar gamla rutiner, arbetsmetoder och prioriteringar. Oavsett om det handlar om bibliotekens roll under en pandemi, i en flyktingkris, i en ekonomisk kris eller, för den delen, artificiell intelligens eller cyberattacker - så är det viktigt att känna till vart vindarna blåser.

"Demokratis skattkammare – förslag till nationell biblioteksstrategi"¹² som togs fram 2017 var en genomgång av ambitioner för det svenska biblioteksväsendet som byggde på analyser av trender inom och utanför bibliotekssfären. Sedan 2013 har den internationella biblioteks federationen, IFLA, lämnat trendrapporter¹³ med lite oregelbundna mellanrum. Allt eftersom världen blivit alltmer komplex har trendrapporternas omfattning ökat. Den första upplagan innehöll fem trender med fokus på digitalisering och nya teknologier. Den uppdaterade trendrapporten som kom 2022 beskrev 11 trender och ska ses som en utgångspunkt för ett kollektivt samtal om bibliotekens roll och funktion i samhället.

De trender som beskrivs speglar de förändringsprocesser som bibliotek runt om i världen står inför och siktar mot att bygga resiliens och hållbarhet inom bibliotekssektorn. Det är både en nulägesanalys och en omvärldsspaning kring de samhällsutmaningar som finns men ska även läsas som en karta över möjliga vägar framåt. Läsaren kan i förstone tro att dokumentet vänder sig främst till stora biblioteksorganisationer, universitetsbibliotek och så kallade framkantsbibliotek. Det tror inte vi. Vi menar att trendrapportens olika rekommendationer har bäring på bibliotek oavsett storlek.

Vår ambition har därför varit att undersöka hur IFLA:s trendrapport kan användas som ett verktyg för professionellt samtal på arbetsplatsen, som stöd för verksamhetsutveckling och verksamhetsplanering på bibliotek i Sverige. Tanken med att omvandla IFLA:s trendrapport till en

¹² "Demokratis skattkammare – förslag till en nationell biblioteksstrategi".

¹³ "IFLA Trend Report"; Al Badi m.fl., "IFLA Trend Report 2022 Update".

taxonomi¹⁴ var att hitta en modell för förändringsarbete. Modellen kan sedan kopplas till andra övergripande internationella, nationella, regionala och lokala styrdokument och utmaningar.

IFLA:s trendrapport innehåller både rekommendationer för biblioteksväsendet och för den egna federationen, här har vi endast arbetat med det material som riktar sig direkt till biblioteksältet. Materialet innehåller elva rekommendationerna som är skrivna för hela det internationella biblioteksväsendet, vi har omarbetat dem för en svensk folkbibliotekskontext. Trendrapporten är uppdelad i fyra sektioner; här översatta till **inspirera**, **engagera**, **möjliggöra** och **anknyta**. Dessa sektioner syftar till de fyra pelarna i IFLA:s uppdrag i relation till det globala biblioteksältet.

För att skapa en taxonomi har vi utgått från hur Malin Ögland i *Taxonomier*¹⁵ presenterat taxonomier som verktyg för biblioteksutveckling. Hon har i sin tur inspirerats av den amerikanske forskaren David Loertscher som utvecklat taxonomier som beskriver samarbete mellan skolbibliotekarie och lärare. Ögland ger exempel på taxonomier som beskriver nivåer av samarbeten eller uppdrag. Här kan taxonomierna med fördel anpassas till den del av verksamheten som behöver förtydligas och användas för mer konkreta eller mer teoretiska områden. Ögland menar att en taxonomi som beskriver nivåer av samarbeten kan hjälpa personalen att få syn på det egna uppdraget och spegla erfarenhet av samarbete inom olika områden. Taxonomier som beskriver nivåer av ett uppdrag fokuserar istället på att tydliggöra delar av helheten. För att skapa en fungerande process för hela verksamheten behöver alla (medarbetare, chefer, politiker) vara överens om vad som ska uppnås i uppdragen. Taxonomier kan vara viktiga hjälpmedel för att kommunicera verksamheten och vid behov kan de olika nivåerna i taxonomin med fördel konkretiseras med kvantitativa mål. Ögland poängterar att biblioteksverksamhet skapar demokratiska och kulturella värden (effekter) men får resurser från ett ekonomiskt system. Här krävs att de aktiviteter som utförs på bibliotek leder till de effekter som efterfrågas – och att de mät- och utvärderingsmodeller som används är anpassade för den kontext biblioteken verkar inom.

Här har vi formulerat en taxonomi som definierar nivåer av verksamhet i relation till uppdrag, som i sin tur kan användas för att analysera måluppfyllelse och verksamhetsutveckling. Varje nivå i taxonomin beskriver vad det är tänkt att man ska uppnå, taxonomin ska läsas nedifrån och upp där nivå 1 är den lägsta nivån och nivå 11 den högsta nivån.

Vi har även valt att, i den här rapporten, utgå från Öglands beskrivning av begreppen samarbete, samverkan och samordning. Där **samarbete** syftar på det praktiska arbete man gör tillsammans. **Samverkan** är en överenskommelse mellan verksamheter, där man tillsammans gör något som varit svårt att åstadkomma ensam. **Samordning** är då en lägre nivå av samverkan, där någon samordnar resurser och samlar dem inom en verksamhet. Vi utgår även från Öglands beskrivning av biblioteksverksamhet som bestående av tre delar; **rummet**, **medierna** och **kompetensen**.

En vecka på Sätters bibliotek

För att den här rapporten inte ska upplevas som alltför teoridriven vill vi först landa i den verksamhet vi representerar och presenterar. Vi vill därför bjuda in läsaren till att följa med under en vecka på Sätters tre bibliotek, där vi illustrerar ett urval av verksamheten som vi bibliotekar.

¹⁴ Begreppet taxonomi kan beskrivas som ett klassificeringssystem för att ordna information.

¹⁵ Ögland, *Taxonomier*.

Det är för alla invånare och informationsbehov vi möter som vi har ambitionen att väva samman vår praktiska verksamhet med det större sammanhanget, att hitta teoretiska ingångar för att se olika perspektiv på biblioteket och våga utmana och utvärdera oss själva.

Alla veckans aktiviteter behöver förstås planering och efterarbete, det har vi inte med i den här beskrivningen av veckan.

Måndag

På förmiddagen pluggar studenter i DigidelCenter och en barnfamilj hänger bland bilderböckerna. Vid lunch öppnar lånedisken i Säter och veckan rullar igång. På kvällen kommer besökare till månadens drop in till Advokatjouren och får råd kring sina juridiska frågor. I Fixoteket är det en workshop i Fritt broderi med en lokal förening. Tove och Robin är med och testar på och visar bibliotekets broderisymaskin också. I Gustafs har Niko öppet på eftermiddagen och möter unga efter skolan och låntagare som vill få nya lästips.

Tisdag

Vid 9 öppnar biblioteket i Stora Skedvi och Pia träffar både stammisar och förskolor. Just nu är det en utställning om grisar som förskolorna ställer ut i biblioteket och de läser sina egenskrivna sagor. Ett av vårens tillfällen med Digital grundkurs pågår och Robin guidar gruppen genom grunderna till att bli trygg på nätet. I Fixoteket är en grupp från anpassad grundskola och skapar med Anna.

På eftermiddagen är det Kreativ verkstad i Säter och Fixoteket fylls av unga som skapar och målar med Thérèse. Mer målardukar efterfrågas och Pia hämtar från MIK-förrådet. Samtidigt är Schackklubben i DigidelCenter och spelar. I lånedisken pratar Kattis med en besökare som vill få en stunds samtal.

Onsdag

Eli och Niko träffar skolklasser i Stora Skedvi och Gustafs på förmiddagen och på eftermiddagen öppnar de biblioteken för allmänheten. I Stora Skedvi är det månadens kreativa verkstad där Eli och Maggi skapar med barn och vuxna. I Säter plockar Anna fram till Bebiscafé för föräldrar och deras bebisar på förmiddagen. Barnvagnar parkeras och några föräldrar sitter på täcken med sina bebisar och leker och andra sitter och fikar. Robin har Digital drop in i DigidelCenter, idag får han frågor om uppdateringar av telefoner, inloggning till Instagram och strul med e-postprogram.

På eftermiddagen träffas unga i Ungdomshörnan och några skapar vidare i Fixoteket, ibland går vi förbi och påminner om att ta hänsyn och att sänka ljudnivån. En familj lånar Fixotekslådor med VR-glasögon och en annan lånar Fixotekslådan med påtram och garn. Robin visar några ungdomar hur ljudstudio fungerar.

Anna och Thérèse sitter i myshörnan och har bokfika den här veckan med fem ungdomar. Prat blandas med boktips och chokladbollar. I DigidelCenter testar vi på en öppen bokträffpunkt för de vuxna som vill tipsa varandra om bra böcker och Kattis har plockat fram nya lästips.

Torsdag

Anna tar emot en förskoleklass direkt på morgonen och läser Snälla Stella, sluta skälla! av Ted Forsström. Maggi är med och lånar ut böcker samtidigt som Anna ger lästips. I Gustafs är en förskolegrupp på plats tidigt, innan Niko öppnar biblioteket för allmänheten. Ett bibliotek i

Dalarna ska ändra sina öppettider imorgon så Jessica justerar det på webben dalabiblioteken.se och lägger samtidigt ut information om en av våra programpunkter nästa vecka.

När biblioteket i Säter bemannas vid 12 plockar Kattis och Jessica upp dagens bokleverans och plockar fler böcker från våra hyllor som ska iväg till låntagare på andra bibliotek i Dalarna. En besökare får hjälp av Kattis med kopiering innan han köper en kopp kaffe och sätter sig i Tidningshörnan och läser dagens tidningar. Jessica hjälper en besökare som ska börja läsa talböcker att bli ny Legimus-låntagare. I Stora Skedvi öppnar Eli biblioteket och träffar barn och föräldrar som är på väg hem från skolan på eftermiddagen.

Fredag

På morgonen sitter några studenter och pluggar, när det är tystare i biblioteket. Maggi är i hyllorna och skyltar på förmiddagen och hinner samtala med några besökare som lånar i självserviceautomaten. På eftermiddagen kör vi igång TV-spelsfredag och ett gäng ungdomar börjar spela fotbollsspel på Xboxen. I Myshörnan sätter sig några barn i sittpuffarna och spelar racingspel på Nintendo Switchen. Barnavdelningen och Fixoteket fylls av barn och deras föräldrar som hänger, lånar och skapar. Anna och Niko går emellanåt och påminner om ljudnivån och att plocka undan när en är klar. I DigidelCenter ställer Niko fram delar av ett stort Lego-bygge som några ungdomar håller på att bygga klart.

Lördag

På lördagen har vi den här veckan både rollspel och Fixotekslördag. Niko spelar ett rollspel med några ungdomar på förmiddagen. Anna har förberett veckans aktivitet i Fixoteket och barn med föräldrar kommer in och skapar. Samtidigt sitter tidningsläsare och samtalar och några kommer förbi och hämtar sina reserverade böcker. Många besökare tittar också på den pågående utställningen i Kulturhörnan med broderier av den lokala föreningen som höll i workshopen i måndags.

Söndag

Idag finns bibliotekets digitala resurser via dalabiblioteken.se, så du kan se en film, läsa eller lyssna på en bok och läsa e-tidningar. Och förstås läsa eller skapa med det du lånat hem tidigare under veckan.

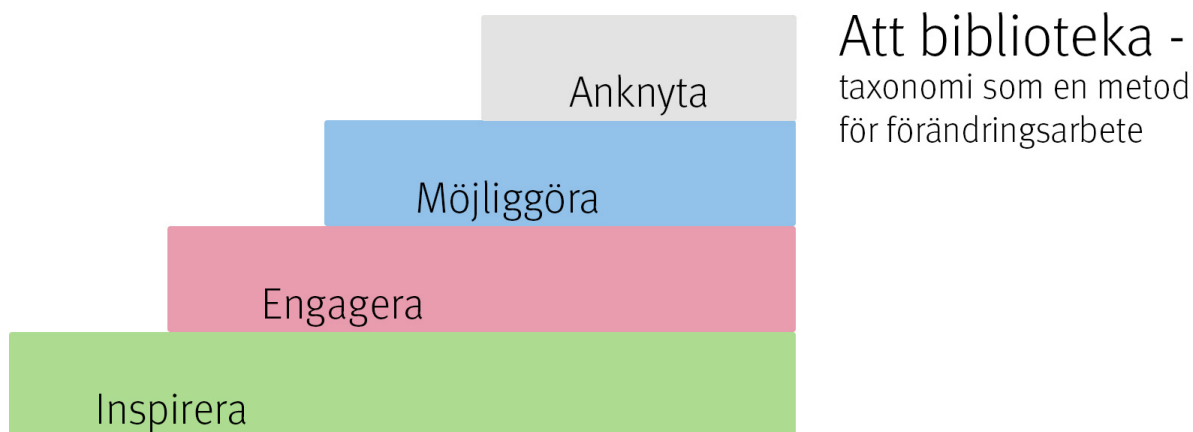
Medskapande demokratiutveckling

För projektrapporten har vi använt den taxonomi vi utvecklat från IFLA:s uppdaterade trendrapport för att belysa bibliotekets roll i samhället och utforska verksamhetens utvecklingsmöjligheter i relation till det övergripande demokratiuppdraget.

Taxonomi visar nivåer av bibliotekens uppdrag och är uppdelade i fyra nivåer; inspirera, engagera, möjliggöra och anknyta. Taxonomi ska läsas nedifrån och upp där varje nivå innehåller ett antal områden, totalt handlar det om elva steg.

Tanken är att genom taxonomi visa på bredden i biblioteksuppdraget, den stora kunskapsbank som finns och utforska ett sätt för ett folkbibliotek att placera sig i det internationella, nationella, regionala och kommunala sammanhanget. Varje område börjar med en ingång till det stora sammanhanget genom exempel från rapporter och skrifter och landar i en kontext som direkt relaterar till Sätters bibliotek.

Rapporten startar med nivå 1 inspirera och visar hur biblioteken kan vara en aktör i samhällsutvecklingen, hur biblioteken kan arbeta transparent med globala, nationella, regionala och kommunala agendor samt hur biblioteken kan stärka bilden av bibliotek och bibliotekspersonal som relevanta samhällsaktörer genom effektiv kommunikation och samverkan. Nivå 2 är engagera och visar både hur tanken om ett aktivt uppdrag kan ge biblioteken verktyg för att vara handlingskraftiga samt hur biblioteken kan agera faciliterande i relation till sitt lokalsamhälle. Nivå 3 är möjliggöra och visar bibliotekens konstruktiva utveckling och kunskapsdelning tillsammans med det livslånga lärandet och effekten av att leda i samverkan. Nivå 4 är anknyta och visar hur viktigt det är med nätverk för kunskapsdelande och verksamhetsutveckling samt hur samverkan är centralt för att arbeta med komplexa samhällsutmaningar.

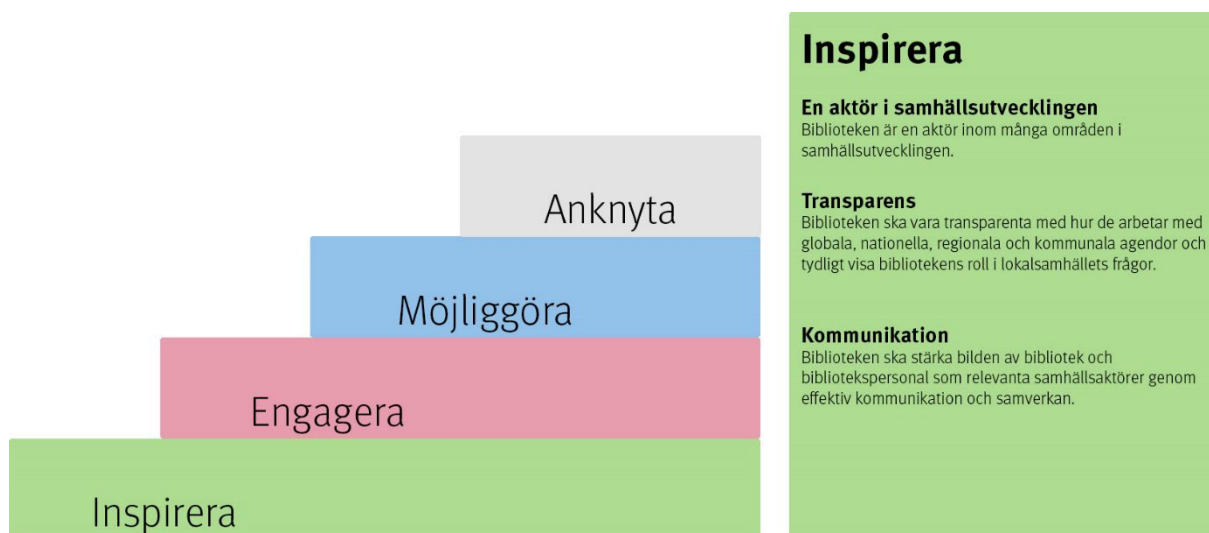
Översiktsbild för Att biblioteka - taxonomi som en metod för förändringsarbete

Alla nivåer innehåller ett övergripande exempel på hur bibliotek kan arbeta med det aktuella området och ett exempel på hur Sätters bibliotek har arbetat eller arbetar med samma steg. Ibland behandlar exemplen samma material men oftast relaterar de till samma tema.

Inspirera

Avsnittet beskriver behovet av att bredda bilden av bibliotek, att synliggöra bibliotekens breda demokratiska uppdrag och att tydliggöra bibliotekens roll och funktion i samhället. Genom att på kreativa sätt visa hur biblioteken bidrar till samhällsutvecklingen förändras även bilden av bibliotek. Stegen inom området "inspirera" är starkt kopplade till biblioteksväsendet som koncept. Här diskuteras hur vi som profession behöver arbeta för att lyfta bibliotekens kopplingar till internationella, nationella, regionala och kommunala agendor och samhällsaktörer.

Nivån inspirera inom Att biblioteka - taxonomi som en metod för förändringsarbete

Inom nivån inspirera finns tre områden; en aktör i samhällsutvecklingen, transparens och kommunikation. För att visa hur biblioteken kan vara en aktör inom många områden i samhällsutvecklingen har "Verktyslåda för bibliotekens beredskapsarbete"¹⁶ använts. Svensk biblioteksförerings expertnätverk Bibliotekens roll i totalförsvaret har tillsammans med biblioteksmedarbetare från olika typer av bibliotek i Sverige tagit fram ett processmaterial för att utforska och stärka bibliotekens roll i kris, höjd beredskap och krig. För att visa hur biblioteken kan arbeta för transparens i globala, nationella, regionala och kommunala agendor och samtidigt tydligt lyfta lokalsamhällets frågor har rapporten "Sustainable Development Goals & Libraries – Inspirational examples"¹⁷ använts. Det är den danska biblioteksföreringen, Chora 2030 och 20 danska pilotbibliotek som tagit fram ett gemensamt ramverk för bibliotekens arbete med de globala målen för hållbar utveckling inom Agenda 2030. Denna certifiering innefattar bibliotekens organisatoriska, användarorienterade och verksamhetsmässiga arbete. För att visa hur biblioteken kan stärka bilden av bibliotek och bibliotekspersonal som relevanta samhällsaktörer genom effektiv kommunikation och samverkan har rapporten "Hur görs biblioteken till forum för folkstyret? Metoder för biblioteken att främja demokrati"¹⁸ använts. I Finland har Sitra undersökt hur en bestående och ständigt utvecklande fysisk och virtuell mötesplats som förenar den lokala, regionala, nationella och EU-nivån kan byggas upp i anslutning till bibliotekstjänsterna. Syftet med projektet var att förbättra medborgarnas påverkans- och delaktighetsmöjligheter när det gäller beslutsfattande i samhället.

¹⁶ "Verktyslåda för bibliotekens beredskapsarbete".

¹⁷ "Certifiering av bibliotek – CHORA 2030".

¹⁸ "Hur görs biblioteken till forum för folkstyret?"

En aktör i samhällsutvecklingen

Biblioteken är en aktör inom många områden i samhällsutvecklingen

Svensk biblioteksförerings expertnätverk Bibliotekens roll i totalförsvaret har tillsammans med biblioteksmedarbetare från olika typer av bibliotek i Sverige tagit fram materialet ”Verktygslåda för bibliotekens beredskapsarbete”. Att biblioteken söker sin roll i totalförsvaret kommer ur den nationella biblioteksstrategin och från en önskan att förankra och utveckla bibliotekens uppdrag i relation till nutidens utmaningar och förutsättningar. Verktygslådan är tänkt som ett diskussionsunderlag där varje bibliotek kan fortsätta utforska sin samhällsviktiga roll, allt utifrån lokala, regionala och nationella förutsättningar. Förhoppningen är att verktygslådan kan vara ett sätt för biblioteken och inventera verksamheten eller som ett underlag för kontinuitetsplanering.

Informationsuppdraget är grundläggande för det allmänna biblioteksväsendet och verktygslådan visar att kristider kan ändra förutsättningarna och prioriteringsordningen för bibliotekens verksamhet men att informationsbehoven för bibliotekens målgrupper består. Verktygslådan innehåller därför ett material med kompetensbaserade strategier för att säkra informationsbehov under kris och höjd beredskap:

- En kartläggning av allmänhetens informationsbehov vid kris eller höjd beredskap
- En översikt av kopplingen till bibliotekens uppdrag och verksamhet
- Ett metodunderlag för lokalt arbete
- En aktörskarta

Kartläggningen av allmänhetens informationsbehov är indelad i tre huvudområden; beredskap och kriskunskap, tillgång till information och rummet som resurs. Under dessa finns områden som bibliotekens krisberedskap, allmänhetens kriskunskap, tillgång till litteratur, nyheter och forskning, tillgång till samhällsinformation, källkritik och desinformation, mötesplats/trygghetspunkt samt kommunikationskanaler.

Inom varje område har man kartlagt informationsbehov utifrån ett antal frågeställningar:

- Vad behöver målgrupperna?
- Hur kan området kopplas till styrdokument?
- Vad kan biblioteken göra i fredstid?
- Vad kan biblioteken göra vid kris/höjd beredskap och krig?
- Vad behöver bibliotekspersonalen kunna?
- Hur behöver biblioteken som rum förberedas?

Sveriges offentliga krisberedskap utgår från principen att den som har ansvar för en verksamhet under normala förhållanden även har ansvaret i en krissituation. Det finns därför ingen nationell planering för kommunal eller regional verksamhet. Här uppmanar verktygslådan biblioteken att själva ta kontakt med sin huvudmans krisorganisation och tillsammans identifiera de samhällsviktiga funktioner som biblioteken bidrar med. I det samarbetet är det viktigt att särskilt lyfta verktygslådans kartläggning av allmänhetens informationsbehov och sambandet till bibliotekens funktion och verksamhet. Det är först efter ett sådant arbete som resurser, kompetenser och informationsflöden till biblioteken kan säkras vid kris, höjd beredskap eller krig. Verktygslådan erbjuder även en lista med möjliga samarbetspartners i kommun, region, stat och i civilsamhället.

Säters bibliotek identifierar policyområden som är aktuella för att öka bibliotekets relevans/tillgång till information

Det vi på Säters bibliotek tar med oss från ”Verktygslåda för bibliotekens beredskapsarbete” är hur bibliotekens uppdrag i relation till att möta allmänhetens informationsbehov kan se väldigt olika ut beroende på samhällsförutsättningarna. De senaste stora händelserna i samhället som skogsbranden i Västmanland 2014, flyktingkrisen 2015 och Covid-19 pandemin har visat hur kriser och höjd beredskap påverkar människor i samhället och hur anpassningsbara biblioteken behöver vara för att möta föränderliga behov. Samt hur viktigt det är för biblioteken att då behålla ett starkt fokus på grunduppdraget, för att fortsätta ha möjlighet att möta människor och erbjuda en öppen plats med tillgång till information och kunskap. Säters bibliotek kommer under följande biblioteksplansperiod utveckla bibliotekets krishanteringsplan.

Säters bibliotek har identifierat området MIK som centralt för att öka bibliotekets relevans i lokalsamhället. Vi använder MIK som verktyg i demokratiuppdraget och skapar verksamhet och möten på DigidelCenter Säter och i Fixoteket. DigidelCenter Säter ska vara en självklar plats för boende och besökande i kommunen som söker kunskap och stöd om digitala verktyg. Det ska också vara en arena för de aktörer som behöver nå ut till invånare och skapa dialog om sina digitala tjänster och verktyg. Tillsammans hittar vi det lustfyllda lärandet och praktiska vägar framåt med målet att utforska vår digitala vardag. Säters bibliotek ska vara en kreativ plats som lyfter fantasin och ger människor en ökad livskvalitet genom medier, kultur, kreativitet och eget skapande. Medskapande stärker både känslan av delaktighet i samhället och den egna självkänslan. Fixoteket utvecklas vidare som en plats för eget skapande och eget inflytande till utbud och verksamhet, det är en öppen plats för människors fantasi och lärande.

För att fortsätta identifiera policyområden som är aktuella för att öka bibliotekets relevans/tillgång till information har Säters bibliotek en omvärldsbevakning på strategisk, taktisk och operativ nivå. För att fånga upp de stora samhällsfrågorna, identifiera metoder som andra har använt och hitta utvecklingsmöjligheter i den praktiska verksamheten.

Transparens

Biblioteken ska vara transparenta med hur de arbetar med globala, nationella, regionala och kommunala agendor och tydligt visa bibliotekens roll i lokalsamhällets frågor

I Danmark har den danska biblioteksföreningen, Chora 2030 och 20 danska pilotbibliotek tagit fram ett gemensamt ramverk för bibliotekens arbete med de globala målen för hållbar utveckling inom Agenda 2030. Denna certifiering innefattar bibliotekens organisatoriska, användarorienterade och verksamhetsmässiga arbete. Rapporten ”Sustainable Development Goals & Libraries – Inspirational examples” visar hur danska bibliotek har inkorporerat de globala hållbarhetsmålen i den egna organisationen och i den utåtriktade verksamheten.

Tanken är att biblioteken som öppna mötesplatser och viktiga lokala kulturcenter kan hjälpa lokalbefolkningen att bättre förstå samt starta och stötta den förändring som behövs för hållbar utveckling. Bibliotek är en av de få platser där människor får möjlighet att mötas över generationsgränser och där social eller kulturell tillhörighet och utbildningsbakgrund inte definierar utgångspunkten. Här kan biblioteken spela en stor roll i lokalsamhället genom att översätta de globala hållbarhetsmålen till hanterbara lokala initiativ.

Den gemensamma terminologi som kommer med att arbeta med Agenda 2030 kan också ge biblioteken fler möjligheter till samverkan med andra aktörer. Pilotbiblioteken har visat att de hållbara målen skapar en större gemensam förståelse för bibliotekens utvecklingsarbete inom organisationen.

I ramverket finns fyra kategorier; **förankring** i organisationen, **kunskap** – biblioteken som informationsförmedlare, **engagemang** – biblioteken som facilitator och **inre verksamhet** – biblioteken som förebild. Varje kategori innehåller subkategorier med exempel på aktiviteter och initiativ som utförts på bibliotek.

Förankring innebär en analys av den egna verksamheten. Finns interna strukturer för arbete med hållbarhetsmålen? Hur ser personalens engagemang och kunskapsnivå ut? Vad är den önskade utkomsten av arbetet?

Kunskapsförmedlingen fokuserar på ett kontinuerligt informationsflöde. På vilka sätt vill lokalsamhället ta emot kunskap om de hållbara utvecklingsmålen? Bör informationen vara aktiv eller passiv? Går det att erbjuda möjlighet till gemensamt kunskapsskapande kopplat till informationsbärande aktiviteter och utställningar? Hur skapar vi strukturer för att dela kunskap med andra?

Engagemang handlar om att biblioteken utvecklar rollen som facilitator för lokalsamhället. Att skapa en plattform för att dela idéer, planera aktiviteter och tillåta invånare vara mer aktiva och delaktiga. I det större perspektivet handlar det också om att skapa sammanhang i lokalsamhället. Genom arbete med de hållbara utvecklingsmålen kan biblioteken öka sitt nätverk, nå nya samarbetspartners – vilket i sin tur kan leda biblioteken till nya målgrupper. Ett annat område inom bibliotekens engagerande funktion är möjligheten att skapa samband mellan människor. Genom biblioteken kan personer med liknande intressen i hållbarhetsfrågor mötas och i sin tur öka och sprida sitt engagemang.

Bibliotekens inre verksamhet utgår från tankar om hållbara sociala resurser; en god arbetsmiljö och en inkluderande arbetskultur skapar utrymme för kreativitet, utforskande och förändringsarbete. Att göra plats för diskussion, erfarenhetsutbyte och kunskapsspridning behövs när arbetsmetoder ändras. Här är det viktigt att på ett respektfullt sätt utmana, våga testa, misslyckas och testa igen. Att hitta hållbara strukturer för bibliotekens inre verksamhet handlar också om att vara medveten om miljömässig och ekonomisk hållbarhet. Det är även värt att undersöka hur bibliotekens utomhusmiljöer kan användas i hållbarhetsarbetet.

Bredare samhällsgemensamma mål

Säters bibliotek gör tydliga kopplingar mellan bibliotekets verksamhet och bredare samhällsgemensamma mål

Det vi på Säters bibliotek tar med oss från rapporten "Sustainable Development Goals & Libraries – Inspirational examples" är hur viktigt det är att samtidigt som vi grundar bibliotekets verksamhet i bibliotekslagen se det starka sambandet mellan demokratiuppdraget och Agenda 2030:s ambition att inte lämna någon ensam kvar. Att ta med oss de tre dimensionerna av hållbar utveckling (ekonomisk, miljömässig och social) och lyfta bibliotekens arbete på området. Rapportens synliggörande av ett gemensamt ramverk för bibliotekens arbete med de globala målen och ramverkets uppdelning i förankring, kunskap, engagemang och inre

verksamhet kan fungera som metodmaterial för Sätters bibliotek. Det kan även erbjuda möjlighet för bibliotek att mötas för att dela tips och idéer för praktisk verksamhet med varandra.

Sätters bibliotek ser kopplingar mellan bibliotekets verksamhet och bredare samhällsgemensamma mål i många delar av verksamheten, särskilt när det gäller demokrati och delaktighet i en hållbar samhällsutveckling. Barnkonventionen genomsyrar barn- och ungdomsverksamheten med aktiviteter som stärker barns delaktighet och rätt att både ha och uttrycka sin mening, exempelvis bjuds barn in till att delta i bokinköp till barnavdelningen, tycka till om vilket material som finns tillgängligt i Fixoteket eller vilka aktiviteter som planeras.

För att fortsätta tydliggöra kopplingar mellan bibliotekets verksamhet och bredare samhällsgemensamma mål har Sätters bibliotek tagit fram en modell för insamling av tankar och åsikter gällande ungas behov av biblioteket som kan användas vid årliga klassbesök från åk 7. Eftersom Sätters kommun har tre grundskolor för årskurserna förskoleklass - 6:an, placerade i centrala Säter samt i kommundelarna Gustafs och Stora Skedvi. Kommunens högstadium finns i centrala Säter. Ett skolbesök för åk 7 är därför ett bra tillfälle att visa på bibliotekets verksamhet, särskilt i relation till resultat från ungdomsenkäten LUPP. En ux-undersökning av 7:e-klassares möte med Sätters bibliotek kan också fungera som pilot för ett bredare arbete med att undersöka och följa upp hur bibliotekets verksamhet matchar lokalinvånarnas behov – samt hur lokalinvånare uppfattar biblioteket i en bredare samhällsutveckling.

Kommunikation

Biblioteken ska stärka bilden av bibliotek och bibliotekspersonal som relevanta samhällsaktörer genom effektiv kommunikation och samverkan

I Finland visar Sitras projekt ”Hur görs biblioteken till forum för folkstyret? Metoder för biblioteken att främja demokrati” hur en bestående och ständigt utvecklande fysisk och virtuell mötesplats som förenar den lokala, regionala, nationella och EU-nivån kan byggas upp i anslutning till bibliotekstjänsterna. Syftet var att förbättra medborgarnas påverkans- och delaktighetsmöjligheter när det gäller beslutsfattande i samhället. Resultatet blev en verksamhetsmodell där biblioteken får större möjligheter att verka för diskuterande demokrati och ett aktivt medborgarskap, bibliotekens roll och funktion i kommunen stärks samt att biblioteken får en aktiv del i att utveckla tjänster. För medborgarna innebär modellen att biblioteken fungerar som en ingång till att på konkreta sätt påverka i frågor som är viktiga, något som ökar tilltron till representativ demokrati och stärker delaktighet, deltagande och interaktion. För beslutsfattare erbjuder modellen en möjlighet till trygg interaktion med medborgarna samt ett nytt forum för sitt politiska narrativ. Kort sagt blev biblioteken platser för dialog mellan medborgare och beslutsfattare på lokal, regional, nationell och EU-nivå.

Projektet har identifierat två framgångsfaktorer, som oavsett metod hjälper till med att fästa demokratiarbetet i den grundläggande strukturen:

- Inför den nya verksamheten som en del av bibliotekens grundläggande aktiviteter, när det är möjligt
- Satsa på att skapa ett samarbets- och partnerskapsnätverk

De medverkande biblioteken har kommit fram till ett antal centrala lärdomar kring det praktiska genomförandet av metoderna. Det är tips som biblioteken önskar dela med sig av till andra bibliotek eller institutioner som vill skapa mötesplatser för diskuterande demokrati, enligt den

reproducerbar modell som projektet presenterar. Tipsen är uppdelade i teman som berör metoder och praktik, ramverk för samarbete, att sänka tröskeln för att delta, som synliggör och uppmärksammar och visar på flexibilitet och anpassning. Biblioteken i Sitras projekt vill understryka att allt inte går som planerat och att man inte kan lyckas varje gång, men att det ingår i den lärande processen.

Kunskapskontext

Säters bibliotek är tydliga med vilken kunskapskontext vi verkar inom och hur bibliotek kan ha en positiv inverkan på lokalsamhället

Det vi på Säters bibliotek tar med oss från rapporten "Hur görs biblioteken till forum för folkstyret? Metoder för biblioteken att främja demokrati" är synen på bibliotekens funktion inom en diskuterande demokrati. Rapporten beskriver människors behov av biblioteket som plats för att möta politiska representanter, lyfta politiska frågor som är relevanta för lokalsamhället och på andra sätt närma sig och förstå vår demokratiska process. Just synliggörandet av medborgarnas deltagande och påverkande möjligheter är grundläggande för ett större engagemang i demokratin. Samt såklart, synliggörandet av biblioteket som platsen där diskuterande demokrati kan utforskas och utövas med medborgaren i centrum.

Säters bibliotek har genomgått en förändringsprocess som är tydlig för oss som arbetar på eller i närheten av biblioteket och för våra regelbundna besökare. Den kunskapskontext vi arbetat upp inom MIK och den påverkan vi har på vårt lokalsamhälle är tydlig i besökares reaktioner på vårt bibliotek. Kommentarer om hur välkomnande och trevligt biblioteket är varvas med glada utrop över mängden aktiviteter och material. Att det går att, utöver de vanliga boklånen, själv skapa, sy, måla eller programmera i Fixoteket, få digital vägledning i DigidelCenter, låna hem en Fixotektslåda, ett pussel eller ett brädspel är uppskattat – och möts ibland med en viss förvåning. Under projektet har vi haft en samverkan med Högskolan Dalarnas kandidatprogram Filmproduktion för reklam och information. Studenter har inom ramen för kursen informationsfilmproduktion producerat en film för att visa vad Säters bibliotek erbjuder invånarna.

Bilder från informationsfilmen för Säters bibliotek

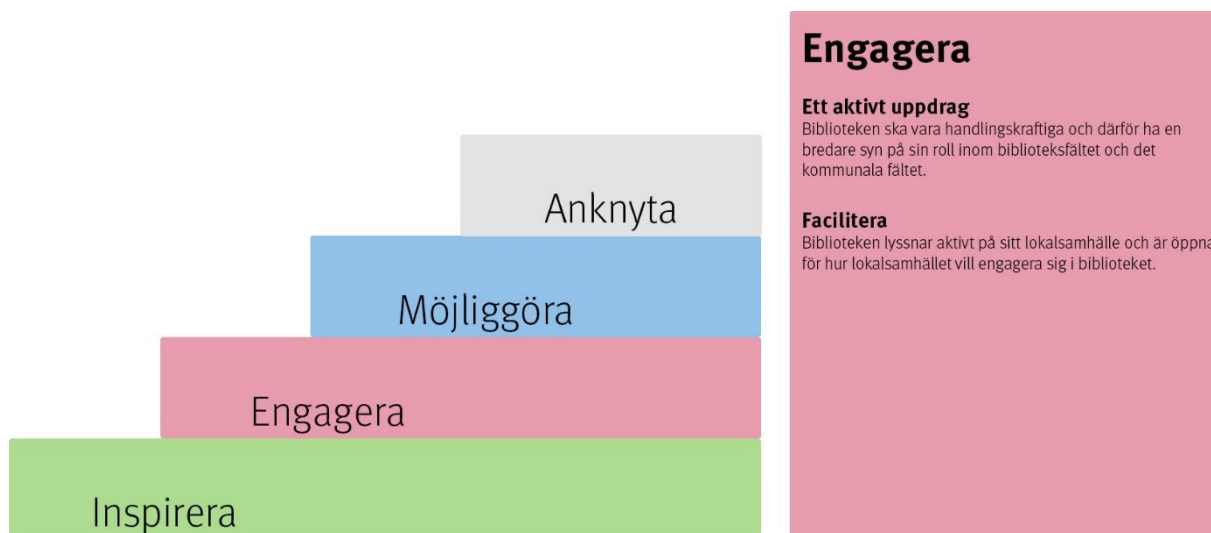

För att fortsätta tydliggöra vilken kunskapskontext biblioteket verkar inom och hur vårt bibliotek kan ha en positiv inverkan på vårt lokalsamhälle behöver vi fortsätta hitta relevanta sätt att kommunicera. Både vår nuvarande verksamhet men också att vi aktivt bjuder in till medskapande med lokalsamhället och med andra verksamheter, organisationer och föreningar när det gäller framtida verksamhet.

Engagera

Avsnittet beskriver behovet av att skapa en verksamhet där alla invånare ryms och alla har en relation till biblioteken. Stegen inom nivån ”engagera” är starkt kopplade till biblioteken som **rum**. Här diskuteras hur vi som profession behöver arbeta för att biblioteken är i centrum för användaren – på vilket sätt man än möter biblioteken. Som fysisk plats, digital webbsida eller genom bibliotekspersonal utanför biblioteken. Bibliotek är platser där sociala strukturer möter informationskonstruktioner. I en tid med krympande demokratiska arenor är bibliotekens funktion som vardagliga platser för demokratiska möten viktigt att både värna och definiera.

Nivån engagera inom Att biblioteka - taxonomi som en metod för förändringsarbete

Inom nivån engagera finns två områden; ett aktivt uppdrag och facilitera. För att visa hur biblioteken kan vara handlingskraftiga och ha en bredare syn på sin roll inom biblioteksfältet och det kommunala fältet har rapporten ”Rough guide to citizen engagement in public libraries”¹⁹ använts. Där har EU:s gemensamma forskningscentrum undersökt det unika bidrag som bibliotek kan ge till området medborgarengagemang inom politiskt beslutsfattande eller andra delar av det offentliga livet. För att visa hur biblioteken arbetar med att lyssna aktivt på sitt lokalsamhälle och är öppna för hur lokalsamhället vill engagera sig i biblioteken har två olika material använts. Först organisationen OF/BY/FOR ALL²⁰ som använder sig av en metod för att skapa utställningar från samhällsfrågor som är relevanta för lokalsamhället och erbjuder en verktygslåda för att bygga in deltagande, medskapande och handlingskraft i utställningar. Sedan rapporten ”Örebro bibliotek - ett bibliotek för alla, men inte för allt. En studie av biblioteken som system”²¹. Där utforskar Örebro bibliotek verksamhetens möte med människor i social utsatthet. Projektet hade som mål att bidra med ökad trivsel och trygghet hos bibliotekspersonalen, förbättra aspekter av bemötande och trygghet i relation till synnerligt utsatta besökare samt att hitta en mer konstruktiv roll för biblioteken gentemot andra verksamheter som möter målgruppen.

¹⁹ Barros m.fl., ”Rough Guide to Citizen Engagement in Public Libraries”.

²⁰ ”OF/BY/FOR ALL”.

²¹ Rimsten, ”Örebro bibliotek - ett bibliotek för alla, men inte för allt. En studie av biblioteket som system.”

Ett aktivt uppdrag

Biblioteken ska vara handlingskraftiga och därför ha en bredare syn på sin roll inom biblioteksfältet och det kommunala fältet

I rapporten "Rough guide to citizen engagement in public libraries" har EU:s gemensamma forskningscentrum undersökt det unika bidrag som bibliotek kan ge till området medborgarengagemang inom politiskt beslutsfattande eller andra delar av det offentliga livet. Rapporten beskriver former för det offentliga att, genom biblioteken, ha samskapande processer med inbjudna invånare att ha öppna diskussioner om aktuella frågor samt metoder för att följa upp resultaten. Utgångspunkten är att öka det allmänna engagemanget i demokratiska processer, där konstruktivt deltagande skapar en deltagande kultur med invånaren i centrum.

I verktygslådan för invånarengagemang på bibliotek beskrivs:

- Vilka roller biblioteken kan spela i en process för att öka invånarengagemang
- Metoder för att starta en process för invånarengagemang på bibliotek
- Utmaningar och etiska ställningstaganden

Rapporten visar att biblioteken ofta kan bidra med kartläggning och definition av lokalsamhället. Biblioteken kan också verka mobiliserande genom att bjuda in och barga för ett tryggt och inkluderande klimat. Metodvalen i rapporten visar även på bibliotekens tendens att välja och implementera en deltagande dynamik.

Exempel på metoder för samskapande processer med inbjudna invånare som beskrivs i rapporten är levande laboratorium (living labs), dialogkafé (dialogue café/world café), medborgarberedning (citizen assemblies), design thinking eller fokusgrupper.

Processerna för att identifiera ämne eller problem som ska utforskas behöver ha en tydlig koppling till hur den aktuella frågan är relevant för lokalsamhället. Det är även viktigt att fastställa nivån av delaktighet som eftersträvas (se Arnsteins delaktighetsstege²²) och därifrån välja mål, metoder och omfång för projektet. Arbete behöver göras för att tydliggöra processen genom att säkerställa transparens (tex föra protokoll och dela med deltagarna) och för att inkludera lokalsamhället (tex marknadsföring för att öka möjligheten att de invånare som påverkas av frågan engagerar sig i processen). Projektet behöver även vara förankrat i aktuell ledning och styrning så att ett beslut kan genomföras oavsett resultat samt att allas åsikter och deltagande omhändertas och påverkar alla delar i processen. Rapporten pekar på att inkludera utvärdering och uppföljning av plan, process, resultat och påverkan på lokalsamhället.

Rapporten visar på en omdefiniering av gränser mellan offentliga och professionella miljöer där det finns stor potential i att lita på invånarnas kapacitet för att bidra till politiskt beslutsfattande. Men i och med granskningen av projekten i rapporten har man även identifierat flera risker med medskapande processer:

- Att stänga in invånare i institutionstänkande (stuprör) eller arbeta med gömda agendor
- Reducera inte deltagande processen till byråkratiska procedurer, glöm inte att tystnad inte innebär överenskommelse

²² "Delaktighetstrappan". OBS. Inte det material som använts i rapporten men källan innehåller relevant information i en svensk kontext.

Fokusera istället på hur projektet kan facilitera samverkan med målet att få fram hanterbara fördelar för lokalsamhället, säkerställ att alla aktörer är öppna för att dela makt med lokalsamhället gällande deltagande och beslutsfattande, kartlägg lokalsamhälle och målgrupper med respekt och var tydlig kring begrepp och definitioner så att alla involverade delar samma bild. Deltagande ska inte vara ett verktyg för maktutövning utan ett instrument för att utmana maktförhållanden på ett konstruktivt sätt, se därför konflikt och oenighet som ett tecken på ärligt deltagande. Undvik alla processer som inte har potential att skapa en reell förändring, slösa inte med lokalsamhällets resurser och engagemang – eller bibliotekens förtroende.

Proaktivt arbetssätt

Säters bibliotek arbetar proaktivt för att engagera, skapa utrymme och utforska nya områden

Det vi på Säters bibliotek tar med oss från rapporten "Rough guide to citizen engagement in public libraries" är värdet av samskapande processer för att skapa engagemang hos lokalsamhället och för att träna ett faciliterande arbetssätt hos bibliotekspersonalen. Att adressera en fråga eller problem som väcker intresse på ett sätt som får lokalsamhället att fungera bidragande och deltagande i beslutsfattande.

Säters bibliotek har tillsammans med Kulturenheten utforskat ett tydligt faciliterande arbetssätt i relation till sommarjobbade ungdomar. Ungdomar har i två omgångar (2018, 2019) anställts som konstnärer och fått tillgång till material och handledning i olika tekniker. Syftet har varit att möjliggöra ungas förmåga att kommunicera och påverka genom ord och bild. Fixoteket har fungerat som ateljé och perioden har avslutats med en konstutställning av allt ungdomarna producerat. Under senare tid har sommarjobbade ungdomar fått forma en ungdomshörna på Säters bibliotek och med stöttning av personal målat väggar, valt möbler, diskuterat bokhyllors innehåll och behovet av att vara nära vuxna men ändå ifred.

För att fortsätta arbeta proaktivt för att engagera, skapa utrymme och utforska nya områden vill Säters bibliotek hitta fler områden för samskapande processer. Vi vill skapa möjligheter för fler i lokalsamhället att använda biblioteket på sina villkor. Detta innebär en iterativ process hos arbetsgruppen där vi provar och provar igen, även om vi inte hittar rätt första gången.

Facilitera

Biblioteken lyssnar aktivt på sitt lokalsamhälle och är öppna för hur lokalsamhället vill engagera sig i biblioteket

OF/BY/FOR ALL är en rörelse för att bygga radikalt inkluderande offentliga och kulturella organisationer. Tanken är att skapa verksamhet som är:

- Representativ av lokalsamhället (OF) – där personal och partners som representerar olika intressen och perspektiv.
- Samskapad av lokalsamhället (BY) – där medlemmar i lokalsamhället är involverade och investerade i verksamheten.

- Värdefulla platser för lokalsamhället (FOR) - som välkomnar en mångfald besökare till program, platser och upplevelser som är relevanta för dem.

OF/BY/FOR ALL använder sig av en metod för att skapa utställningar från samhällsfrågor som är relevanta för lokalsamhället och erbjuder en verktygslåda för att bygga in deltagande, medskapande och handlingskraft i utställningar; materialet utgår från den utställning på Santa Cruz Museum of Arts & History som startade rörelsen 2017. Målet med samhällsrelevanta utställningar är en plattform för lärande och dialog inom en lokal fråga, att visa upp konst och föremål kopplade till frågan, att uppmana besökare att vara handlingskraftiga i frågan efter besöket, att samskapa utställningen med lokala aktörer som är delaktiga i frågan samt att dela värskapet av utställningen med dessa aktörer och bredda utställningen i form av dialog/diskussionsforum, utbildningar eller andra aktiviteter som förankrar frågan och utställningen i lokalsamhället.

I projektet "Örebro bibliotek - ett bibliotek för alla, men inte för allt. En studie av biblioteket som system" utforskar Örebro bibliotek verksamhetens möte med människor i social utsatthet. Projektet hade som mål att bidra med ökad trivsel och trygghet hos bibliotekspersonalen, förbättra aspekter av bemötande och trygghet i relation till synnerligt utsatta besökare samt att hitta en mer konstruktiv roll för biblioteken gentemot andra verksamheter som möter målgruppen. Utgångspunkterna för projektet var att bibliotekssociologen skulle arbeta uppsökande och relationsskapande, nätverkande samt kompetensutvecklande. Projektet inleddes med en förstudie vars resultat låg till grund för en analys där ett antal vägledande principer formulerades. Projektet tog avstamp i systemiskt tänkande och i förstudien utgick diskussionerna från en systemisk modell med premisserna att:

1. Biblioteken är en social arena, inom vilken personal som besökare styrs av en uppsättning normer – som i sin tur styr mot de värden biblioteken bygger på
2. Biblioteken har en systemgräns som släpper igenom vissa saker och utestänger andra, denna systemgräns behöver definieras och bevakad då den fungerar som förutsättning för bibliotekens funktion
3. Utanför bibliotekens systemgräns finns andra system, vars normer formuleras utifrån den verksamhetens behov och principer och som kan erbjuda samverkan och synergi

Inom projektet lades tid på att skapa samsyn i arbetsgruppen kring biblioteksuppdragets riktgivande normer, eller med andra ord vilka spelregler som gäller vid ett biblioteksbesök och framtagandet av rutiner som gör det möjligt att reglerna efterlevs. Resultatet av projektet visar en förflyttning av bibliotekspersonalens kollektiva positionering skett i samklang med systemets behov och bibliotekens demokratiska uppdrag. Resonemanget bland bibliotekspersonalen landade i tanken om att använda biblioteken mer normativt snarare innebär större möjligheter än hinder för personalen att arbeta med bibliotekens demokratiska uppdrag.

Projektet pekar också på ett starkt sammanhang mellan systemgräns och samverkan. När normerna som formar biblioteksverksamheten är definierade blir även systemgränsen tydlig. Och när bibliotekspersonalen kan använda systemgränsen för att rama in bibliotekens verksamhet och för att utvärdera besökarnas behov blir området där besökarna kan samverka med bibliotekspersonalen kring verksamhetsutveckling också mer konkret. På samma sätt blir det lättare att hitta andra verksamheter för biblioteken att samverka med. Projektrapporten lyfter också den gråzon som finns och som innehåller besökare som vill genomföra ärenden som överensstämmer med bibliotekens erbjudande men som har problem med att möta systemet utan friktion som till exempel hemlösa, missbrukare, psykiskt sjuka och stökiga

ungdomsgrupper. Här har biblioteken arbetat med två motverkande processer; definition av systemgräns och efterlevnad av systemgränsen. Resultatet har blivit ett bibliotek med en snävare systemgräns, ett mer generöst system och en tunnare gråzon.

Uppföljningen av projektets resultat visar en ökad trygghet bland bibliotekspersonalen, en större villighet från bibliotekspersonalen att hantera utmanande möten med biblioteksbesökare samt fördelar med ett relationsskapande arbetssätt i mötet med människor i social utsatthet. En viktig slutsats från projektet är att trygghet i det offentliga rummet ger goda förutsättningar för demokratiutveckling. Men att den spänning och dynamik det positiva oväntade mötet ger och den ömsesidigt kunskapande process som kan ske i ett delat rum är minst lika viktiga. Biblioteken får aldrig bli så tryggt att det blir tråkigt.

En gemensam plats

Säters bibliotek är en gemensam plats för lokalsamhället där allmänheten kan utveckla sin önskan och förmåga att engagera sig i samhället

Det vi på Säters bibliotek tar med oss från hur organisationen OF/BY/FOR ALL arbetar med att inkludera lokalsamhället och hur Örebro bibliotek identifierat normer som definierar biblioteksverksamheten och genom detta tydliggöra bibliotekets systemgräns är just behovet av att förankra verksamhetens förhållningssätt. För att kunna erbjuda en öppen plats där allmänheten är välkommen att delta och medskapa måste detta vara väl grundat i arbetsgrupp, tydligt i organisation och formulerat i ledning och styrning.

För att fortsätta utforska vilka normer som genomsyrar Säters bibliotek har arbetsgruppen under projektet använt materialet Inner Development Goals²³. Ramverket är direkt kopplat till Agenda 2030 och framtaget för att uppmuntra en transformerande kompetens för hållbar utveckling. De inre utvecklingsmålen är tänkta att öva vår kollektiva förmåga att möta och arbeta effektivt med komplexa utmaningar. Materialet innehåller områdena:

1. Vara – relationen till sig själv
2. Tänka – kognitiva förmågor
3. Relatera – att bry sig om andra och omvärlden
4. Samarbeta – sociala förmågor
5. Agera – att driva förändring

På Säters bibliotek utgick arbetsgruppen från ett arbetsrollsperspektiv på de inre utvecklingsmålen och på hur de kan användas för att formulera ett gemensamt förhållningssätt för verksamheten. Samtalen handlade om att det behövs en medvetenhet om att alla kan ha olika perspektiv men vilja samma sak. Att vi fungerar olika men att alla har en anledning till varför vi gör som vi gör. Att vi inte bör ta saker för givna, vara tacksamma för bra kollegor och känna glädje när vi lyckas. Att inte ge upp när vi misslyckas utan se det som en naturlig del av processen. Att sätta gränser med omtanke och ödmjukt närma oss att vi spelar roll för individerna i vårt lokalsamhälle. Att vi värdesätter att alla i arbetsgruppen utvecklar sitt professionella omdöme med tillit – till sig själv, till varandra och till att vara i en process. Att ha mod att utmana åsikter och värderingar, att våga bemöta både varandra och besökarna. Att stå

²³ "IDG Framework".

kvar i vår vision, att förankra och lyfta men samtidigt hitta en rimlig nivå. I samband med detta gjorde vi även en översyn av vår värdegrund Alla rymts.

Vår värdegrund

Alla rymts

- känner verksamhetens mål och arbetar efter ett förhållningssätt där alla rymts
- vet vad vi kan, bekräftar varandra och är goda lyssnare kollegor emellan
- hjälps åt och delar ansvaret för utvecklingen av bibliotek och kulturverksamhet
- kan lämna över arbetsuppgifter till varandra
- har tillit och litar på varandra
- kommunicerar öppet och hellre mer än för lite
- skapar tid för reflektion
- fattar kloka beslut tillsammans
- vet att vi ibland behöver ta en bit i taget
- har kul på jobbet

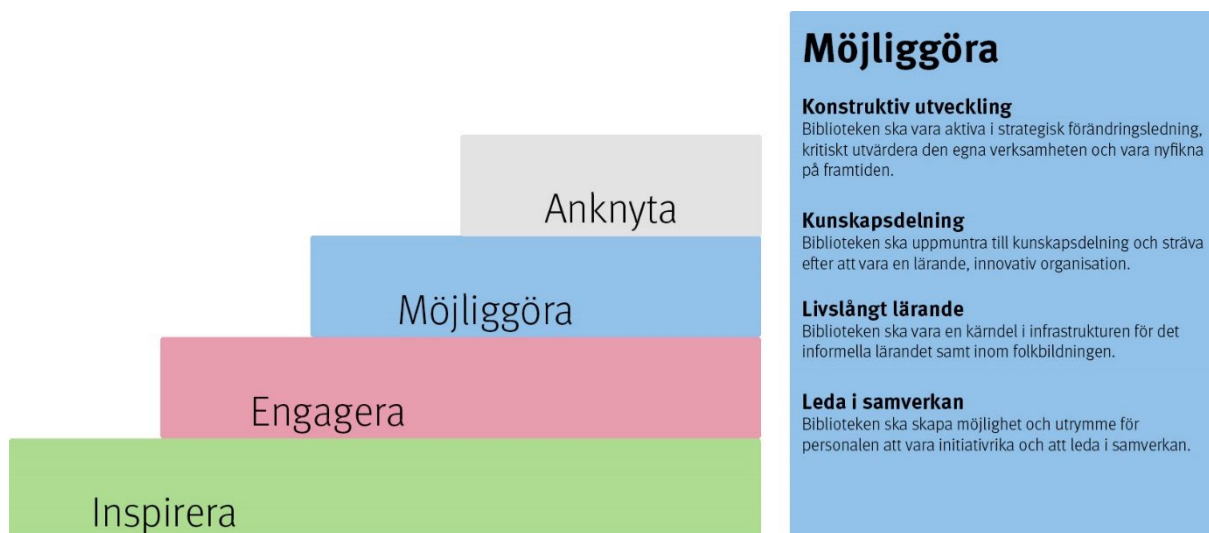
Säters kulturenhetens värdegrund

För att fortsätta vara en gemensam plats för lokalsamhället där allmänheten kan utveckla sin önskan och förmåga att engagera sig i samhället vill Säters bibliotek utveckla en uppmuntrande men tydlig norm. Där förutsättningar och förväntan är tydligt och våra olika roller är definierade.

Möjliggöra

Avsnittet beskriver hur innovation och lärande är centrala till bibliotekens identitet och verksamhet. Stegen inom nivån ”möjliggöra” har tydliga kopplingar till den **kompetens** som formar bibliotekens verksamhet. Här är även hållbarhet i fokus, tillsammans med en önskan för biblioteksväsendet att agera med en stark övertygelse om att vi tillsammans skapar förutsättningar för framtiden. Avsnittet lyfter bibliotekspersonalens unika kompetenser, nyttan med ett agilt arbetssätt och en lärande organisation och värdet av en tydlig inramning av det gemensamma uppdraget.

Nivån möjliggöra inom Att biblioteka - taxonomi som en metod för förändringsarbete

Inom nivån möjliggöra finns fyra områden; konstruktiv utveckling, kunskapsdelning, livslångt lärande och leda i samverkan. För att visa hur bibliotek kan vara aktiva i strategisk förändringsledning, kritiskt utvärdera den egna verksamheten och samtidigt vara nyfikna på framtiden har förstudien ”Biblioteken som tankesmedjor?”²⁴ använts. Förstudien är en del av projektet med samma namn där nio kommuner i södra Sverige under 2023–2024 utforskar bibliotekens demokratiska uppdrag. För att visa hur biblioteken kan uppmuntra till kunskapsdelning och sträva efter att vara en lärande, innovativ organisation har rapporten ”Digitalt först med användaren i fokus 2018–2020. Slutredovisning.”²⁵ använts. Där presenteras genomförandet av det reformförslag om ett nationellt kompetenslyft för ökad digital kompetens hos allmänheten som ingick i Kungliga bibliotekens arbete med att ta fram en nationell biblioteksstrategi. För att visa hur biblioteken kan vara en kärndel i infrastrukturen för det informella lärandet samt inom folkbildningen har rapporten ”Främjande av medie- och informationskunnighet i Sverige”²⁶ använts. Statens medieråd har (nu Mediemyndigheten) kartlagt MIK-arbetet i Sverige under 2021–2022 för att bidra med en byggsten till ett nationellt politiskt ramverk och till att tydliggöra dess olika delar. Utgångspunkten för rapporten har varit att synliggöra de förutsättningar som finns för en invånare i Sverige att i sitt livslånga lärande utveckla och bli stärkt i sin medie- och informationskunnighet. För att visa hur biblioteken kan skapa möjlighet och utrymme för personalen att vara initiativrika och att leda i samverkan har

²⁴ Stakston, ”Biblioteken som tankesmedjor?”

²⁵ ”Digitalt först med användaren i fokus 2018–2020. Slutredovisning.”

²⁶ ”Främjande av medie- och informationskunnighet i Sverige 2021–2022”.

skriften ”Att hantera komplexa samhällsutmaningar. Organisera, styra och leda i samverkan.”²⁷ använts. Här beskriver SKR komponenter och framgångsfaktorer för samverkan, syftet med skriften är att skapa diskussion och ge inspiration till hur kommuner och regioner tillsammans med andra aktörer kan arbeta för att påverka samhällsutvecklingen.

Konstruktiv utveckling

Biblioteken ska vara aktiva i strategisk förändringsledning, kritiskt utvärdera den egna verksamheten och vara nyfikna på framtiden

I förstudien ”Biblioteken som tankesmedjor?” belyser, problematiserar och diskuterar Brit Stackson utmaningar och möjligheter med bibliotekens demokratiuppdrag utifrån nutidens behov. Förstudien är en del av projektet med samma namn där nio kommuner i södra Sverige under 2023–2024 utforskar bibliotekens demokratiska uppdrag. Projektet är initierat av de tre regionala biblioteksverksamheterna i Skåne, Jönköpings län samt Blekinge/Kronoberg tillsammans med Brit Stakston. I förstudien utgår Stakston från de stora och snabba förändringar inom teknik, politik och vår sociala gemenskap som vi ser i samhället idag är i många fall globala. I och med att det digitala blivit vardag skapas digitala gemenskaper, liknande lokalsamhällen, och verktyg för kommunikation och medieinflytande som påverkar oss alla. Här behövs fler sammanhang där man kan få hjälp att orientera sig, bygga kunskap och öka sina möjligheter till livslångt lärande.

Stakston påpekar att bibliotekens demokratiutvecklande uppdrag är ett arbete som har sin grund i bibliotekslagen. Även de mänskliga rättigheterna, barnkonventionen samt grundlagen ger folkbiblioteken mandat att arbeta med detta utan att för den skull bli politiserade. För en förnyad uppdragsdiskussion är utgångspunkten att fylla demokratiuppdraget med mer än de rent praktiska frågorna. Stackson menar att det är dags att använda de kompetenser som biblioteken besitter för att lyfta blicken och adressera de mer brännande demokratiutvecklande perspektiven.

Omvärldsbevakning visar att utmaningarna för demokratin handlar om minskat förtroende för demokratin och demokratiska processer, en upplevd eller reell maktlöshet och utanförskap samt en alltmer polariserad kommunikation, särskilt pådriven av digitala mediekkanaler. Stakston lyfter att det behövs ett utvecklingsarbete som innefattar de komplexa samhällseffekterna av digitaliseringen. Och som tillåter biblioteken att röra sig ifrån den begränsande bild av biblioteken som fortfarande finns i många forum. MIK är en del i bibliotekspersonalens expertis men hur bereds arenan för att sprida den kunskapen?

Den kompensatoriska service som allmänheten efterfrågar och får inom digital vardag är bara en del av bibliotekens möjliga insats i demokratiuppdraget – biblioteken kan ha en större roll än så och borde få resurser därefter. I övergången från bondesamhälle till industri- och kunskapssamhället var det tydligt vad läs- och skrivkunnigheten betydde som nyckel för att bli delaktig och få möjlighet att påverka i samhället. Frågor om hur det demokratiska samhället utvecklas och vilka kompetenser som krävs idag för att fullt ut kunna delta i utvecklingen ingår i det demokratiuppdrag biblioteken har. Stakston ställer frågan var annars kan vi som samhälle föra öppna och fria samtal om den mänskliga påverkansgraden för AI, hitta konkreta sätt att utforska demokratiskt deltagande, göra aktiva val i användningen av välfärdsteknik, förstå

²⁷ ”Att hantera komplexa samhällsutmaningar”.

algoritmers inverkan på digitala tjänster eller analysera, koppla ihop och värdera information från olika källor?

Stakston menar att tankesmedjor kan vara en fungerande metod för utveckling och som forum för att diskutera vad som ryms i bibliotekens demokratiuppdrag. Mer konkret pekar Stakston på att tankesmedjors sätt att arbeta borde inspirera biblioteken att själva använda kontinuerlig omvärldsbevakning, forskning, idédebatt och brobyggande mellan berörda aktörer för att få till en förändring. Begreppet tankesmedja kan även bidra till att skapa en ny bild av biblioteken, förespråka en högre grad av proaktivitet i relation till omvärlden samt bjuda in till sammanhang där invånare kan medverka och påverka. Stakston vill se ett lågintensivt men ständigt pågående utvecklingsarbete hos biblioteken, med metoder för strategisk förändringsledning som leder till en uppdaterad bild av hur biblioteken har anpassat sig utifrån sitt demokratiuppdrag i en digital verklighet. Biblioteken behöver odla förmågan att se runt hörnet och förbereda sig på hur de kan komma att påverka människors delaktighet, yttrandefrihet och grundläggande fri- och rättigheter. Att våga välja bort det som inte är relevant och välja nytt för att det tillhör uppdraget – trots att frågorna inte kommer från allmänheten eller kommunal ledning och styrning än.

Enligt Stakston kan biblioteken, med hjälp av den mentala bilden av att fungera som tankesmedjor:

1. Bli arenor för att utveckla demokratin och stärka fri åsiktsbildning och samtidigt synas i andra sammanhang än de förväntade
2. Omvärldsbevaka för demokratiuppdraget och sortera i relevans och möjligheter för biblioteken
3. Agera mer proaktivt kring brännande frågor inom fältet
4. Göra upp med interna och externa bilder av verksamheten
5. Fokusera på att växa den professionella rollen utifrån demokratiuppdraget och digitaliseringen
6. Motverka maktlöshet genom att erbjuda vägar till delaktighet och samhörighet
7. Kunskapsförmedling inom demokrati, digitalisering och samhällsutveckling
8. Bjuda in fler röster och aktörer inom det digitala utvecklingsarbetet i samhället
9. Ge kunskap för fler att förstå mer, var resurserna finns och vilka komplexa frågor som ryms inom fältet och öppet våga närma sig frågan om hur nätet kan förbättras
10. Erbjuder medskapande genom att involvera invånarna i utvecklingen och inom detta använda nya former av kommunikation

Verksamhetsutveckling

Säters bibliotek utforskar aktivt bibliotekets uppdrag och värdegrund, roll och funktioner genom att bedriva utvecklingsarbete och ha en flexibel arbetskultur

Det vi på Säters bibliotek tar med oss från förstudien "Biblioteken som tankesmedjor?" är främst att kritiskt granska och utvärdera den egna professionen i relation till uppdraget. Att fundera på vad vi prioriterar och varför och vilket värde vår verksamhet tillför invånaren. Att se biblioteket mer utifrån vad det kan vara istället för vad det har varit och fortsätta genomföra en medveten förändringsledning inom biblioteksfältet. Här är omvärldsbevakning och koppling till samhällsförändringar och samhällsbehov viktigt för att se de stora generella rörelserna och de mindre, lokala behoven. Biblioteket behöver även kunna identifiera intressekonflikter i samhället och hitta vägar framåt där invånare blir inkluderade och delaktiga.

Under åren har Sätters bibliotek fokuserat på att hitta former för att väva in förändringsarbete som en naturlig del i verksamheten, att hitta sätt att samverka inom personalgruppen, sänka trösklar och utgå från att våra olikheter är våra styrkor. De områden vi särskilt diskuterat har varit bestånd, mandat, relevans och användarperspektiv. Samtidigt har vi också bottnat i en tydlig tanke om att personalen skapar biblioteket – våra intressen, vår nyfikenhet, vår arbetsglädje och vårt engagemang reflekteras i biblioteksrummet.

Sedan 2018 har Sätters bibliotek tagit emot många studiebesök från olika delar av Sverige och även genomfört digitala presentationer av verksamheten. Utgångspunkten i dessa studiebesök har varit bibliotekets utvecklingsarbete med att synliggöra MIK. Genom MIK har Sätters bibliotek skapat samarbeten internt i kommunen, samverkat i Dalabiblioteken och hittat nya vägar för vårt bibliotek att växa och förändras i samklang med vårt lokalsamhälle.

Här finns även ett mer övergripande syfte med att skapa en digitalt mogen, lärande organisation som kan möta samhällets förändrade behov. Att, som David Lankes skriver, vara facilitatorer och förespråkare för förändring i vårt lokalsamhälle. Att självklart se biblioteket som en möjlighet att ge verktyg för kunskap, bildning och kraft att definiera sina behov.

Våra erfarenheter från studiebesöken har gett oss perspektiv på vår egen verksamhet och många möjligheter att möta andra verksamheter. Något som blivit tydligt är att tiden under studiebesök aldrig verkar räcka till. Att börja på noll med en presentation av verksamheten är en bra utgångspunkt men tar ofta merparten av tiden och stjälar uppmärksamheten från erfarenhetsutbytet. Här har vi undrat om en interaktiv digital presentation av vårt bibliotek innan studiebesöket kan skapa en bättre gemensam utgångspunkt för ett möte och ett samtal.

För att fortsätta ett aktivt utforskande av bibliotekets uppdrag och värdegrund, roll och funktioner genom utvecklingsarbete och en flexibel arbetskultur vill Sätters bibliotek använda det metodmaterial kring studiebesök som togs fram inom projektet (se bilaga 3). Vi vill hitta sätt att fånga upp personalgruppens idéer och engagemang och därför via studiebesöken fokusera på aktuella frågor. En av framgångsfaktorerna hittills har varit att förankra förändringsprocesser i arbetsgruppen, att utgå från personalens styrkor och svagheter och ge möjlighet och utrymme att stötta varandra. Vi tror att studiebesök som en metod för verksamhetsutveckling kan vara ett sätt att fortsätta på inslagen väg och även i framtiden arbeta för att även i fortsättningen involvera hela arbetsgruppen i förändringsarbetet.

Kunskapsdelning

Biblioteken ska uppmuntra till kunskapsdelning och strävar efter att vara en lärande, innovativ organisation

I Kungliga bibliotekets arbete med att ta fram en nationell biblioteksstrategi ingick ett reformförslag om ett nationellt kompetenslyft för ökad digital kompetens hos allmänheten. Detta kompetenslyft beskrivs i rapporten "Digitalt först med användaren i fokus 2018–2020. Slutredovisning." Enligt regeringens uppdragsbeskrivning hade satsningen som mål att höja folkbibliotekspersonalens digitala kompetens, något som i sin tur syftade till att gynna allmänheten i stort.

Rapporten beskriver att kompetenslyftet (hädanefter kallad Digitalt först eller satsningen) varit en samverkansprocess som pågått i tre år och som involverat kommunal, regional och nationell nivå. En stor del av biblioteksväsendet har deltagit i satsningen inom digital kompetens och 90%

av all bibliotekspersonal på folkbibliotek har deltagit i utvecklingsinsatser. Mellan 2018–2019 ökade utbildningstillfällena för allmänheten på folkbibliotek med 25%. Satsningen har inneburit flera parallella processer; insatser för förankring och kompetensutveckling, utbildning i att leda digital transformation, utformning av en digital lärplattform (digiteket.se) samt följeforskningsprojekt och innovationsspår. Digitalt först har även förstärkts av möjligheten för biblioteken att söka bidrag från Kulturrådet inom Stärkta bibliotek, ett regeringsuppdrag 2018–2023 med syftet att öka utbudet och tillgängligheten till biblioteksverksamhet i hela landet.

Under samma period fanns även möjlighet för kommuner att söka medel för att starta DigidelCenter, öppna platser för att skapa struktur i det kommunala arbetet med digital delaktighet – ofta placerade i eller i anslutning till bibliotek. Ansökningen gick genom Internetstiftelsen, som 2018 fördelades statliga utvecklingsbidrag för etableringen. DigidelCenter ingår i Digidelnätverket, ett oberoende nationellt kunskapsnätverk inom konceptet Digidel som varit aktivt sedan 2013. Föreningen Sambruk är huvudman för Digidel. Mellan 2023–2027 arbetar Digidels nationella samordningsfunktion i ett regionalt strategiskt samverkansprojekt. Under den årliga kampanjen eMedborgarveckan lyfts verksamhet inom digital delaktighet från olika aktörer i Digidelnätverket, som DigidelCenter och bibliotek.

Genomförandet av Digitalt först skedde i två faser där fas ett fokuserade på mobilisering och förankring. Ett självskattningstest kring digitala kompetenser togs fram för bibliotekspersonal för att fungera som underlag och utgångspunkt för satsningen på alla nivåer. Testet användes först för att ge en indikation om behoven av kompetensutveckling och senare för att mäta förändringar i bibliotekspersonalens upplevda tilltro till att klara av en uppgift eller en handling i en given situation. I nästan alla regioner har regionbiblioteken bearbetat resultaten av skattningarna med folkbiblioteken för att tillsammans identifiera styrkor och utvecklingsbehov. Dessa workshops har sedan legat till grund för regionala och nationella prioriteringar inom Digitalt först. Förutom självskattningstestet ville man skapa förutsättningar för samverkan och utveckling genom tematiska nätverk kring kompetens- och verksamhetsutveckling och nätverk för professionellt utbyte, till exempel mellan länsstyrelser, digitaliseringskoordinatorer, IT-chefer och andra relevanta aktörer.

Rapporten beskriver fas två som genomförande och verkstad, här startade följeforskning och innovationsspår såväl som seminarier, konferenser, kurser och liknande lärtillfällen inom Digiteket, ledarskap i en digital transformation och skeptikerspåret som lyfte digitala dilemman. Samarbete och samverkan har varit ledord för Digitalt först och även varit helt oundgängliga för projektet och alla dess processer. Ungefär hälften av regionerna har skapat nätverk av bibliotekspersonal för att dela kunskap, metoder och material. Nätverken har fungerat som referensgrupp, kontaktpersoner och ambassadörer ute i verksamheterna. På nationell nivå har Digitalt först identifierat flera aktörer med samarbetsytan, rapporten nämner bland annat (aktör – område/projekt):

- Mediemyndigheten – nätverket MIK
- MSB – kampanjveckan Tänk säkert
- Internetstiftelsen – spår på Internetdagarna
- Wikimedia Sverige – Wikipedia i biblioteken (WiB)

Rapportens slutsatser från Digitalt först visar att biblioteken utgör en stark infrastruktur i arbetet med att stärka allmänhetens digitala kompetens och att uppdraget är väl förankrat hos biblioteken. Men projektet visar att det saknas en lokalpolitisk insikt om bredden i biblioteksuppdraget, bilden av biblioteken som en främst läsfrämjande institution är stark och

behöver nyanseras. Inom satsningen har särskilt bibliotekens digitala omsorgsarbete synliggjorts, där frågorna inte alltid ryms inom uppdraget att öka kunskapen om hur informationsteknik kan användas för kunskapsinhämtning, lärande och delaktighet. I många fall handlar det då om supportärenden för andra aktörer och tjänsteskapare som saknar strukturer för att ta emot information och återkoppling om sina icke-fungerande digitala lösningar. Det digitala omsorgsarbetet är även osynligt vad det gäller kostnadsberäkningar och utvärderingar och det kan ta fokus ifrån bibliotekens strategiska och uppsökande arbete för att nå användare som behöver stöd i att söka, finna, förstå, kritiskt värdera och göra sin röst hörs i ett digitalt samhälle.

Nyfiket förhållningssätt

Säters bibliotek har ett nyfiket förhållningssätt och lägger stor vikt på att lära, skapa och dela

Det vi på Säters bibliotek tar med oss från slutrapporten från Digitalt först är vilken styrka det är att biblioteken ingår i en lärande organisation som värderar kunskapsdelning. Digitalt först har samlat det nationella, regionala och kommunala biblioteksväsendet och synliggjort de gemensamma utmaningar och utvecklingsbehov som finns. Genom följeforskning och kompetensutveckling från den regionala biblioteksutvecklingen har det varit möjligt att sprida och förankra kunskap ända ut i de små kommunerna. Digiteket har blivit en central kunskapsportal och den naturliga platsen för att dela nya metoder och material. I och med Digitalt först har bibliotekssektorn även sett vilka andra aktörer som arbetar med digital delaktighet och påbörjat ett samtal om bibliotekssektorns gränser för digitalt omsorgsarbete i samhällets digitala transformation. Vi kan se hur den digitala samhällsstrukturen fått konsekvenser för invånarna och därmed också för biblioteken, som nu behöver förtydliga sitt uppdrag i relation till resurser för verksamheten.

Inom ramen för projektet har vi provat oss fram till en metod för kunskapsdelning genom mentorskap (se Bilaga 2). Just nu fortsätter diskussionen om hur metoden kan användas i praktiken och hur det skulle kunna fungera för olika yrkeskategorier på bibliotek. Att möjliggöra för professionella samtal och kunskapsutbyte innebär ett välbehövligt tillskott av inspiration, kreativitet och bekräftelse samtidigt som det även ger utrymme för att se den egna verksamheten utifrån. Att byta perspektiv och närma sig upplevelsen som besökaren har samtidigt som man kan få verktyg att lösa problem och utveckla tankar och idéer. Genom mentorskapet i projektet har Säters bibliotek fått nya ingångar på frågor om hur vi organiserar oss, vilka roller vi har, vad biblioteket innehåller och hur vi bygger vår verksamhet. Egentligen är metoden en formalisering av något vi ringat in via alla våra utvecklingsprojekt. Det är svårt för folkbibliotek att få tid och utrymme för omvärldsbevakning på nivån som krävs för att hålla sig informerad om ny forskning, uppdaterade internationella ramverk och förändrade nationella satsningar inom angränsande områden. Vi behöver hitta metoder som underlättar och utvecklar. För oss på Säters bibliotek har åren med utvecklingsprojekt övat oss att se olika nivåer av teori och praktik och att ha samtal om de strategiska, taktiska och operativa delarna av vår verksamhet.

För att fortsätta ha ett nyfiket förhållningssätt och lägga stor vikt vid att lära, skapa och dela vill Säters bibliotek hitta fler former för kunskapsdelning. Vi är särskilt nyfikna på tanken om

systerbibliotek²⁸ inom NAPLE (National Authorities for Public Libraries in Europe). Vi tror att internationella kontakter med bibliotek som delar våra utvecklingsområden kan skapa ytterligare synergieffekter och öppna nya ytor för både bibliotekspersonal och besökare.

Livslångt lärande

Biblioteken ska vara en kärndel i infrastrukturen för det informella lärandet samt inom folkbildningen

I rapporten "Främjande av medie- och informationskunnighet i Sverige"²⁹ har Statens medieråd (nu Mediemyndigheten) kartlagt MIK-arbetet i Sverige under 2021–2022 för att bidra med en byggsten till ett nationellt politiskt ramverk och till att tydliggöra dess olika delar.

Utgångspunkten för rapporten har varit att synliggöra de förutsättningar som finns för en invånare i Sverige att i sitt livslånga lärande utveckla och bli stärkt i sin media- och informationskunnighet. Avsikten är att återkommande granska det MIK-främjande arbetet inom politiken, den regionala nivån samt i skola och bibliotek för att se om, var och hur förändring sker. Kartläggningen är baserad på granskning av styrdokument som lagstiftning, myndighetsinstruktioner, regeringsuppdrag och liknande. Statens medieråd har även gjort egna sammanställningar eller datainsamlingar på områden som saknat uppgifter. Kartläggningen ger en lägesbild, en viktig utgångspunkt för fortsatt arbete med att stärka förutsättningarna för invånare att bli medie- och informationskunniga. Lägesbilden är även viktig för myndighetens koordinerande arbete inom aktörsnätverket MIK Sverige och kan ligga till grund för beslut gällande insatser på olika nivåer. I rapporten kartläggs MIK i relation till politik, regioner, skola, skolbibliotek, bibliotek, högre utbildning och forskning, folkbildning och civilsamhälle samt medier.

Biblioteken, i egenskap av samhällsinstitution, utför statens grundläggande demokratiuppdrag och fungerar därför som nav i MIK-sammanhang. Genom att ge förutsättningar för och bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning erbjuder biblioteken människor ett MIK-främjande arbete under hela livscykel. Rapporten identifierar särskilt bibliotekspersonalens digitala kompetens och profession inom informationssökning och informationshantering, vid sidan av det läsfrämjande uppdraget, som grundläggande för bibliotekens roll som central aktör inom MIK-arbete. Biblioteken har stor möjlighet att möta och nå ut till allmänheten och framför allt den vuxna befolkningen. Sammanfattningsvis visar rapporten på att antalet folkbibliotek minskat under de senaste 5 åren, att antalet aktiviteter inom digital kompetens på biblioteken ökade fram till pandemin samt att Digitalt först visat på behovet att avlasta bibliotekspersonal inom digitalt omsorgsarbete för att biblioteken ska kunna arbeta mer proaktivt med att förstärka MIK.

I kartläggningen över MIK i högre utbildning och forskning konstaterar rapporten att det främst är biblioteksutbildning och lärarutbildning som utbildar till yrken med MIK-kompetens. Utbildningar inom biblioteks- och informationskunskap är mer specialiserade på MIK-området, särskilt med tanke på informationssökning och käll- och sökkritik. Inom forskning är det vanligare att studenter använder begreppet MIK än etablerade forskare och studenterna hör främst till utbildningsvetenskap, biblioteks- och informationsvetenskap och medie- och

²⁸ "Naple Sister Libraries".

²⁹ "Främjande av medie- och informationskunnighet i Sverige 2021–2022".

kommunikationsvetenskap. Forskning på MIK-området bedrivs inom flera olika discipliner, därför är det värdefullt med systematisk kartläggning för att underlätta omvärldsbevakning.

Rapporten visar på styrkor inom MIK-arbetet i Sverige; strukturen som etablerats, förankringen i en bred och engagerad grupp aktörer från olika områden och sektorer samt en myndighet med ett tydligt uppdrag och mandat att driva frågorna. När det gäller svagheter nämns att centrala aktörer och områden ännu inte ingår i samverkan och att visst arbete bedrivs parallellt inom olika kunskaps- och politikområden, särskilt gäller detta MIK och digital kompetens.

I rapportens avslutande del lyfts biblioteken som en god modell för hur arbete inom MIK och digital kompetens kan bedrivas på ett sammanhållet och professionellt sätt.

Bibliotekspersonalens expertis inom medie- och informationshantering gör att användaren genom hela livet har tillgång till kunskaper inom MIK, digitalisering och demokratisk delaktighet.

Informellt lärande

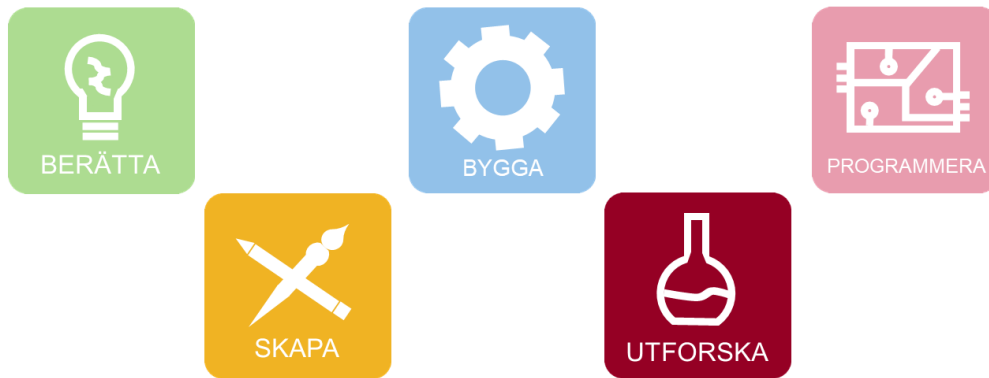
Säters bibliotek arbetar aktivt för att synliggöra och stimulera det informella lärandet genom att erbjuda en vidare kunskapskontext

Det vi på Säters bibliotek tar med oss från rapporten "Främjande av medie- och informationskunnighet i Sverige" är vilka goda förutsättningar biblioteken har att möta invånare under hela livet samt belysningen av bibliotekspersonalens spetskompetens inom informationsvetenskap. Rapporten lyfter även fram andra aktörer inom MIK som biblioteken kan kroka arm med men synliggör även behovet av biblioteken som fortsatt tydliga MIK-aktörer.

På Säters bibliotek använder vi både Fixoteket och DigidelCenter för att paketera och konkretisera verksamhet inom MIK. Det kan handla om att vi använder MIK-ekologin³⁰ som struktur för inköp av material eller vid verksamhetsplanering. För att få en jämn fördelning av material inom olika kategorier är både det övergripande MIK-begreppet och ekologins olika delar en praktisk ingång. Har vi material för filmkunnighet, sociala medier-kunnighet, AI-kunnighet eller trycksakskunnighet? Eller tvärt om, när personalen uttrycker en önskan att skapa verksamhet inom internetkunnighet, kritisk kunnighet eller spelkunnighet behöver vi utvärdera det material vi har och dess användbarhet. Vissa kunnigheter inom ekologin adderar vi utan material. Precis som med det övergripande MIK-perspektivet är det med hjälp av personalens kompetens och professionella omdöme som vi adderar social och emotionell kunnighet, bibliotekskunnighet och yttrande- och informationsfrihetskunnighet. En programverksamhet för mellanåldern (9–12 år) som på ytan handlar om att tillsammans bygga modeller har också bottnar inom demokrati, delaktighet och MIK. Vi visar hur man läser ritningar och tolkar instruktioner, pratar om att vissa kan på en gång och andra aldrig har provat förut. Diskuterar samtalsklimat och hur man är med varandra; är det skillnad när de ses på plats jämfört med att träffas digitalt? Vi sätter upp gemensamma spelregler och delar kunskap, åsikter och fakta. För att sortera de olika utlåningsbara materialen i Fixoteket har vi skapat kategorier; berätta, bygga, programmera, skapa, utforska. För oss finns ingen motsättning mellan MIK och läsfrämjande, vi vill istället lyfta olika sorters litteracitet och dess inverkan på individens informationsbehov.

³⁰ "Definitioner av medie- och informationskunnighet".

Kategorier inom Fixoteket, Sätters bibliotek

För att fortsätta arbeta aktivt för att synliggöra och stimulera det informella lärandet via en vidare kunskapskontext vill Sätters bibliotek fortsätta utveckla verksamheterna DigidelCenter och Fixoteket som platser för att lära på olika sätt. Vi vill hitta sätt för olika målgrupper att möta varandra, att använda hela biblioteket, att hitta synergieffekter mellan våra kompetensområden och att alltid ha användaren i centrum.

Leda i samverkan

Biblioteken ska skapa möjlighet och utrymme för personalen att vara initiativrika och att leda i samverkan

I skriften "Att hantera komplexa samhällsutmaningar. Organisera, styra och leda i samverkan"³¹ vill SKR synliggöra ett antal komponenter som kommuner och regioner kan använda när man agerar på utmaningar som bara kan lösas i när flera olika aktörer arbetar mot gemensamma mål. Det kan vara frågor som utveckling av infrastruktur, klimatförändringar, segregation, stigande arbetslöshet och andra frågor som kräver stora insatser. Kommuner och regioner har ansvar att samla aktörer och samordna resurser och aktiviteter inom sitt geografiska område för att påverka samhällsutvecklingen i rätt riktning.

Behov av samverkan kan uppstå på grund av krav på effektivisering, oförutsedda händelser som kräver snabba åtgärder eller en utmaning som inte kan lösas av enskilda aktörer. Men samverkan kan också komma ur goda erfarenheter, att alla parter har något att vinna på samverkan eller i och med stora globala eller nationella initiativ, som till exempel Agenda 2030.

Centrala komponenter för samverkan är frågor som "hur organiserar vi oss?", "hur styr vi?" och "hur leder vi?", vilket tillsammans formar det gemensamma svaret på frågan "hur arbetar vi?". Komponenterna som skriften lyfter fram bygger på erfarenheter inom styrning av verksamheter som råder över både resurser och utförande. Tillämpningen av komponenterna ser dock olika ut, ingen aktör har full rådhighet över de aktiviteter som krävs för att lösa de aktuella samhällsutmaningarna. Därför kan bara effekter och resultat uppstå först när ett antal nyckelaktörer har enats om relevanta mål och samverkar för att uppnå dem.

De grundläggande komponenterna är generella och samma funktioner som krävs för att organisera, styra och leda den egna verksamheten; en organisation som definierar spelplanen

³¹ "Att hantera komplexa samhällsutmaningar".

för förtroendevalda, chefer och medarbetare, ett styrsystem som fungerar som organisationens nervsystem och ett ledarskap som fokuserar på att få människorna i organisationen att sluta upp kring det som är formulerat i styrsystemet. Allt detta för att kunna understödja ett arbete som leder till värde för dem vi är till för – medborgarna.

För att en samverkan ska lyckas måste den organiseras, styras och ledas på ett samordnat sätt, med samma komponenter som vanligt men utifrån ett annat förhållningssätt. Utmaningen med samverkan kring komplexa samhällsfrågor är att ansvaret behöver delas mellan många aktörer som har olika syften och mål där deltagande behöver bygga på frivillighet. Det behöver också finnas en gemensam riktning som är förankrad i verksamheterna, trots att de deltagande aktörerna kan ha vitt skilda organisationsstrukturer.

För att genomföra olika aktiviteter i samverkan behöver de aktörer som deltar i samverkan kunna bidra utifrån förmåga och förutsättningar. Samverkan måste kunna dra nytta av att aktörer har olika infallsvinklar och perspektiv på det område som samverkan sker. Aktiviteterna som genomförs behöver möta de övergripande mål som satts upp och effekterna av aktiviteterna måste återkommande följas upp och analyseras. Det behöver även säkerställas att de aktörer som är aktiva i genomförandet har rätt kompetenser och att professioner från olika organisationer finns tillgängliga i arbetet. En risk vid samverkan är förlita sig på eldsjälar, förändringsarbetet får inte bli personberoende utan måste förankras i alla led i organisationen. Ett varaktigt engagemang och kraftfulla insatser bygger på att många medarbetare engageras för att nå de gemensamma mål som satts upp. Metoder och arbetssätt i genomförandefasen behöver vila på evidens och beprövad erfarenhet, något som också stärker förtroendet hos de aktörer som samverkar samt hos medborgarna. Själva genomförandet behöver även involvera de som påverkas av effekterna av samverkan. Som målgrupper bland medborgare, oavsett om de också är brukare i kommunens och regionens verksamheter, deltagare i föreningslivet, kunder till företagen eller studerar på högskola eller universitet. För att samverkan ska kunna fånga upp medborgarnas engagemang och initiativ måste alla samverkande aktörer ta hänsyn till, vara lyhörda för och förhålla sig anpassningsbara inför medborgares behov, förutsättningar och önskemål. Något som kan leda till bredare involvering i samverkan och demokratiska processer i framtiden.

Ett prövande arbetssätt

Säters bibliotek uppmuntrar till nytänkande, drivande, utforskande och prövande arbetssätt hos personalen

Det vi på Säters bibliotek tar med oss från skriften "Att hantera komplexa samhällsutmaningar. Organisera, styra och leda i samverkan" är att basen för samverkan är trygghet och stabilitet. Att samverkan har en bra grogrund i omvärldsbevakning och nulägesanalys, något som beskriver den kollektiva nyttan av samverkan, samt nyttan för varje samverkansaktör. En relevant nulägesanalys ska även koppla samverkan till omvärldsbevakning och nytta i en vidare bemärkelse, kanske i relation till internationella mål, regionens utvecklingsstrategi eller kommunens vision. Vi tänker särskilt på att samverkan måste vara förankrad i den egna organisationen och att förtroendevalda, chefer och medarbetare inom den egna organisationen är engagerade i den utmaning man vill samverka kring. Samt att bygga ett inkluderande ledarskap och en samverkanskultur kräver transparens i att information kring mål, beslut, aktiviteter, resultat osv hela tiden finns tillgängligt för alla som medverkar samt för medborgarna.

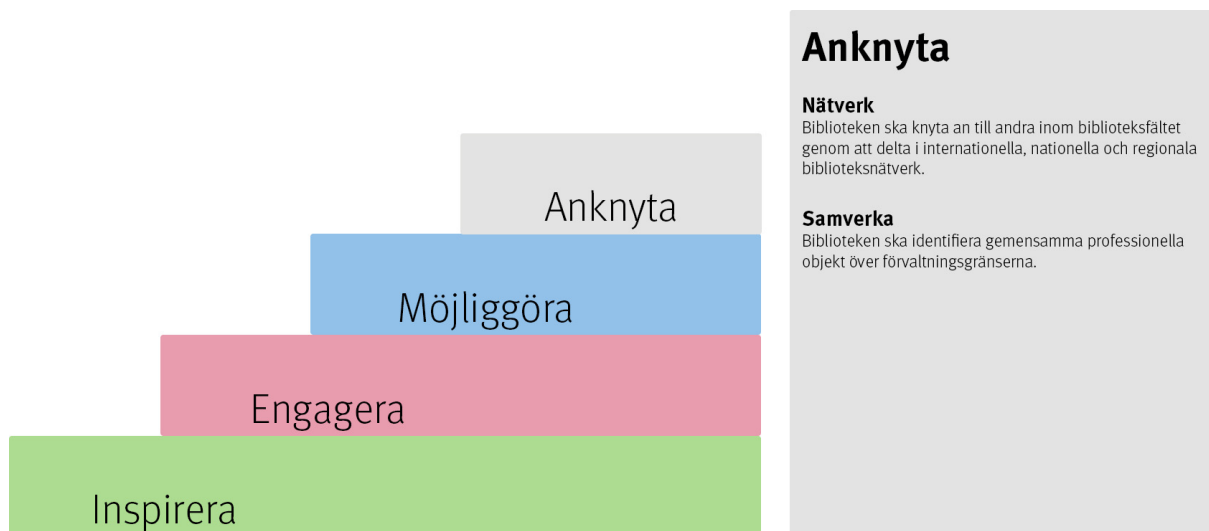
Bibliotekspersonalen behöver arbeta i nära samverkan med varandra, lokalsamhället, aktörer inom kommunal och regional verksamhet samt aktörer inom civilsamhället. Att vara bibliotekspersonal innebär en hög nivå av kompetens och ett gott utvecklat professionellt omdöme. För att kunna arbeta strategiskt, taktiskt och operativt inom det egna utrymmet och samtidigt kunna möta andra med ett icke-hierarkiskt, gemensamt och delande förhållningssätt. På Sätters bibliotek möts vi i verksamheterna Fixoteket och DigidelCenter, vi har alla våra specialkompetenser och arbetar i samverkan för att nå längre än vad vi kunnat ensamma. Det betyder i praktiken att när MIK-bibliotekarien är nyfiken på sensoriska material för att arbeta med lugna miljöer så inkluderas barn- och ungdomsbibliotekarien för att se om och hur sensoriska material kan vävas in i visionen för hela barnavdelningen. Resultatet för det här exemplet blev ett lyft för avdelningen för 6–9 år med ett bubbelrör med fiskar, sjögräs på väggarna, ett akvarium med färggranna bläckfiskar och fiberoptik som simulerar vågor i taket.

För att fortsätta uppmuntra till nytänkande, drivande, utforskande och prövande arbetssätt hos personalen vill Sätters bibliotek ge möjligheter till att odla sitt eget professionella omdöme. Det innebär att vi stöttar varandra, uppmuntrar till att våga prova, ta beslut och hitta nya vägar framåt. Vi är medvetna om att kunskapshorisonten aldrig tar slut och hittar ett sätt att vila i det.

Anknyta

Avsnittet syftar till att understryka behovet av samarbete och samverkan, att skapa samband och knyta an till en gemensam kontext.

Nivån anknyta inom Att biblioteka - taxonomi som en metod för förändringsarbete

Inom nivån anknyta finns två områden; nätverk och samarbete. För att visa hur biblioteken kan knyta an till andra inom biblioteksområdet genom att delta i internationella, nationella och regionala biblioteks nätverk har den nationella strategin för hållbar utveckling³², den nationella biblioteksstrategin³³, den regionala utvecklingsstrategin³⁴ och den regionala biblioteksplanen³⁵ använts för kontext. Genom att visa på bibliotekens plats i internationella, nationella och regionala frågor visar vi även på behovet av att delta i kunskapsnätverk. För att visa hur biblioteken kan identifiera gemensamma professionella objekt över förvaltningsgränserna har rapporten projektrapporten "Modeller för att leda och styra mot social hållbarhet – lärdomar från ett innovationspartnerskap"³⁶ använts. Där har RISE tillsammans med Kungälv och Mölndal tagit fram en uppföljningsmodell för omställningsarbete gällande verksamhetsnära social hållbarhet. Modellen heter SMASH (systematisk mätning och analys av social hållbarhet) och innehåller en ekonomisk modell för att beräkna vinster av insatser inom socialt arbete och sociala investeringar, en uppföljningsstruktur gällande indikatorer och mål samt ett batteri av verktyg för systematisk verksamhetsutveckling.

³² Regeringskansliet, "Nationell strategi för hållbar regional utveckling i hela landet 2021–2030".

³³ Regeringskansliet, "Regeringens strategi för ett starkt biblioteksväsende".

³⁴ "Dalastrategin - Region Dalarna".

³⁵ "Aktuella biblioteksplaner".

³⁶ Mattsson m.fl., "Modeller för att leda och styra mot social hållbarhet – lärdomar från ett innovationspartnerskap".

Nätverk

Biblioteken ska knyta an till andra inom biblioteksfältet genom att delta i internationella, nationella och regionala biblioteksnätverk

I ”Nationell strategi för hållbar regional utveckling” står att den regionala utvecklingspolitiken ska vara en del av genomförandet av Agenda 2030 och de tre dimensionerna av hållbar utveckling – ekonomisk hållbarhet, miljömässig hållbarhet och social hållbarhet. Målet för den regionala utvecklingspolitiken är utvecklingskraft med stärkt lokal och regional konkurrenskraft för en hållbar utveckling i alla delar av landet. Fyra strategiska områden som ligger till grund för den regionala utvecklingspolitiken 2021–2030:

- likvärdiga möjligheter till boende, arbete och välfärd i hela landet
- kompetensförsörjning och kompetensutveckling i hela landet
- innovation och förnyelse samt entreprenörskap och företagande i hela landet
- tillgänglighet i hela landet genom digital kommunikation och transportsystem

”Strategi för ett starkt biblioteksväsende 2022–2025” slår fast att utmaningarna och utvecklingsbehoven inom bibliotekssektorn handlar om att tillgången till biblioteksverksamhet inte är likvärdig, tillgången till kunskap, och förmågan att värdera denna, behöver stärkas samt att det finns svagheter i den nationella infrastrukturen. Strategin beskriver tre fokusområden av central betydelse för biblioteksverksamhetens kvalitet och utveckling. Det handlar om ett biblioteksväsende som är tillgängligt och relevant för alla, ett biblioteksväsende som bidrar till och följer samhällets utveckling samt en välfungerande nationell infrastruktur för biblioteksväsendet.

Dalarnas regionala utvecklingsstrategi, ”Dalastrategin”, innehåller tre målområden som knyter an till de olika dimensionerna av hållbarhet; ett klimatsmart Dalarna, ett konkurrenskraftigt Dalarna och ett sammanhållet Dalarna. De fyra vägledande principerna möjliggörande, utforskande, inkluderande och platsbaserat ska utgöra grunden för samhandling och ge kraft i förändringsarbetet. Ett hållbart regionalt utvecklingsarbete bidrar till en stärkt folkhälsa, samtidigt som en god folkhälsa är en avgörande förutsättning för hållbar regional utveckling. I ett konkurrenskraftigt Dalarna är näringslivet livskraftigt och bidrar till hållbar tillväxt. En väl utvecklad och hållbar infrastruktur skapar värden för näringsliv, boende och besökare. Det är ett Dalarna där allas kunskaper och kompetenser tas tillvara och där individer, näringsliv, offentlig sektor och civilsamhälle utvecklas tillsammans, i samspel med omvärlden. Det är också ett nyskapande Dalarna där utmaningsdriven innovation bidrar till ett gott samhälle och hållbar tillväxt. Ett klimatsmart Dalarna är ett resurseffektivt Dalarna utan klimatpåverkande utsläpp. Resande sker på ett enkelt och miljömässigt hållbart sätt. I ett klimatsmart Dalarna är samhällets robusthet och resiliens vid klimatförändringar god. I ett sammanhållet Dalarna finns goda livsmiljöer som skapar en känsla av närhet. Det är ett Dalarna fyllt av engagemang, där människor upplever delaktighet och tillsammans bidrar till en hållbar utveckling. Det är ett inkluderande, jämställt, och jämlikt Dalarna där människor mår bra och där alla ges möjlighet att utvecklas.

I ”Region Dalarnas Biblioteksplan 2023–2026” beskrivs biblioteksplanens syfte som att stärka samverkan och biblioteksutveckling i Dalarna. Målen i biblioteksplanen är delaktighet och demokrati, läsning och litteratur, lärande och kunskap samt hållbarhet och folkhälsa. Länsbiblioteket och de regiondrivna skolorna ingår i Region Dalarnas Kultur- och bildningsplan vilken knyter an till Dalastrategin, där biblioteken har en självklar roll i arbetet med

hållbarhetsfrågorna. I den regionala Kultur- och bildningsplanen framhålls fem utvecklingsmöjligheter för området bibliotek, läsning och litteratur; verka för allas rätt till läsning och läsglädje som en av vägarna till ett sammanhållet Dalarna, verka för att bibliotekens roll och resurser stärks för ökad digital delaktighet i Dalarna, ta en ledande roll för att utveckla samverkan inom biblioteksområdet och mellan bibliotek och relevanta aktörer, aktivt verka för att litteraturens ställning i Dalarna stärks och att möjligheterna för barns och ungas skrivande ökar samt synliggöra samtida dalaförfattare och det litterära kulturarvet.

Synergieffekter

Säters bibliotek ser kopplingar till andra inom bibliotekssektorn som en möjlighet till att skapa synergieffekter för verksamheten

Det vi på Säters bibliotek tar med oss från de strategiska dokumenten ovan är hur stark kopplingen är mellan regional utveckling och biblioteksutveckling. Biblioteket bidrar självklart till den sociala hållbarheten, den ekonomiska hållbarheten och den miljömässiga hållbarheten men kan ibland behöva göra tydligare formuleringar för att synliggöra sambandet.

På Säters bibliotek har vi inom MIK utforskat spelkunnighet på bibliotek på flera olika sätt. I biblioteksrummet finns spelkonsoler att samlas vid och spela på tillsammans, datorer för att spela Minecraft och Roblox, den lokala SVEROK föreningen lånar biblioteket för att spela brädspele och vi har regelbundet tillfällen för rollspel där personalen är spelledare. Inom mediebeståndet lånar vi ut TV-spel, sällskapsspel, brädspele och rollspel, något som är mycket populärt. För bibliotekspersonalens kompetensutveckling inom spelkunnighet har vi anordnat föreläsningar och workshops, spelat tillsammans och provat oss fram till den nivå som är bekväm för arbetsgruppen.

Bildmaterial från Säters biblioteks samverkan med Kim Larsson, DraySWE

Under 2021–2022 var MIK-bibliotekarie Jonna Steinrud utlånad till Länsbibliotek Dalarna för att skapa förutsättningar för digital utveckling hos folkbiblioteken i Dalarna genom nätverk, inspiration och samverkan. Bland annat startades nätverket DigiUtveckling för folkbibliotek i Dalarna där till exempel digital vägledning på bibliotek utforskades. En satsning på spel och spelkultur på bibliotek genomfördes och innehöll föreläsningar och workshops som visade spel och spelkultur inom teman som demokrati, läsförmedling, inkludering, MIK och biblioteket som mötesplats. Utöver detta inleddes ett samarbete med Studieförmedlingen om spelledarutbildning för bibliotekspersonal samt med SVEROK kring spellådan för bibliotek. Genom spellådan fick

alla folkbibliotek i Dalarna tillgång till ett brett basutbud av kortspel, brädspel och rollspel inom kategorier kopplade till läsfrämjande.

För att fortsätta se kopplingar till andra inom bibliotekssektorn som en möjlighet till att skapa synergieffekter för verksamheten vill Sätters bibliotek utveckla samverkan inom Dalabiblioteken och uppmuntra bibliotekspersonalen att delta i biblioteksnätverk på olika nivåer.

Samverka

Biblioteken ska identifiera gemensamma professionella objekt över förvaltningsgränserna

RISE (Research Institutes of Sweden) redovisar i projektrapporten "Modeller för att leda och styra mot social hållbarhet – lärdomar från ett innovationspartnerskap" hur de tillsammans med Kungälv och Mölndal tagit fram en uppföljningsmodell för omställningsarbete gällande verksamhetsnära social hållbarhet. Modellen heter SMASH (systematisk mätning och analys av social hållbarhet) och innehåller tre delar; en ekonomisk modell för att beräkna vinster av insatser inom socialt arbete och sociala investeringar, en uppföljningsstruktur gällande indikatorer och mål samt ett batteri av verktyg för systematisk verksamhetsutveckling. Syftet med modellen är att följa och styra mot sociala hållbarhetsmål, främst genom att koppla politiska mål till aktiviteter och utfall. De tre delarna kompletterar varandra genom att tillsammans bidra till kunskap om hur verksamheternas utfall förhåller sig till de politiska målen och vilka ekonomiska konsekvenser förflyttning av utfall kring social hållbarhet har.

I projektet har Kungälv lagt fokus på den övergripande nivån och Mölndal fokuserat på den operativa nivån men gemensamt för projektet är målen:

- Utforma och testa en modell som ger politik och ledning bättre möjlighet att följa och styra mot sociala hållbarhetsmål
- Utforma och testa en modell för att stödja, följa upp och utvärdera insatser och projekt som genomförts inom det sociala området
- Åstadkomma organisatorisk utveckling där medvetenheten om och kapaciteten att arbeta systematiskt med analys, uppföljning, utvärdering, förändringsledning och styrning ökar
- Kommunicera och sprida erfarenheter och kunskaper från projektet, både internt och externt

Till följd av projektet kan både Kungälv och Mölndal se organisatoriska förflyttningar, främst handlar det om ett större fokus på att mäta utfall och inte bara mål, samt en bättre samarbetskultur mellan chefer – medarbetare och mellan verksamheter – sektorer. Här kan man framför allt se fördelar med en gemensam förståelse och ett gemensamt språk kring uppföljning samt en ökad politisk medvetenhet om vikten av realistiska mål. En central del av projektet har varit att inkludera parter från olika delar och nivåer i kommunerna och det är i dialogen dem emellan som det främsta lärandet har skett.

Projektet visade även på värdeskapande via lärande kommunerna emellan. Då särskilt genom att formerna för baslinjemätning och uppföljningsmodell utvecklades i Mölndal men kunde överföras till Kungälv och fortsätta provas i en ny kontext. Andra verktyg som använts i projektet var effektlogik, aktörs- och samverkanskarta, processkartor och uppföljningsmodell.

Projektrapporten lyfter att ett systematiskt arbete med verksamhetsutveckling är en förutsättning för stärkt social hållbarhet i en kommun. Att ha metoder för att lyssna in befolkningens behov och anpassa verksamheten ger verksamheten förutsättningar att utvecklas och möta invånarnas behov – både för dagens och morgondagens samhällsutmaningar.

Aktörer för samverkan

Säters bibliotek arbetar aktivt för att hitta aktörer för samverkan där vi kan identifiera och uppfylla gemensamma mål

Det vi på Säters bibliotek tar med oss från rapporten ”Modeller för att leda och styra mot social hållbarhet – lärdomar från ett innovationspartnerskap” är att synliggöra verksamhetens effektlogik och nyttan av en aktörs- och samverkanskarta.

På Säters bibliotek har vi genom vårt arbete i DigidelCenter Säter en samverkan med den sociala sektorn för att utveckla, utbilda och underhålla funktionen DigiCoach som en del i kommunens digitaliseringsarbete. Rollen som DigiCoach handlar om att stötta, inkludera och engagera medarbetare och brukare i den gemensamma digitala vardagen. DigiCoacherna har ett gott bemötande och ett pedagogiskt förhållningssätt, tar hänsyn till personlig integritet och utgår från arbetsmetoden hjälp till självhjälp. I uppdragsbeskrivningen för rollen står det att DigiCoacherna ska:

- driva utvecklingsarbetet kring digitala lösningar och teknik och medverka till att verksamhetens mål kring detta uppfylls,
- vara verksamhetens kontaktperson och stöd i arbetet med digitaliseringsfrågor
- vara ett stöd till brukare för ökad digital delaktighet och inflytande
- stödja och inspirera medarbetarna i arbetet med digitalisering och föra vidare all information till övrig berörd personal, såväl ordinarie personal som vikarier

DigidelCenter Säter har i samverkan med representanter för den sociala sektorn tagit fram förslag på hur funktionen DigiCoach kan fungera i Säters kommun där grundinspirationen kommer från Rättviks kommun och funktionen teknikcoach. När ca 40 medarbetare inom den sociala sektorn utsetts till DigiCoacher har DigidelCenter Säter genomfört utbildningsinsatser inom demokrati, delaktighet, digitalisering, bemötande och pedagogik. Genom workshops har DigidelCenter lett DigiCoacherna i diskussioner om praktiska utgångspunkter, förhållningsregler, ansvar, behov av kartläggning och kompetensutveckling, MIK, tekniska förutsättningar, kommunikation och marknadsföring samt möjliga samarbeten inom kommunen.

För att fortsätta arbeta aktivt för att hitta aktörer för samverkan vill Säters bibliotek tydliggöra effekterna av samverkan i lokalsamhället och den mer långtgående påverkan på omställningen till ett hållbart samhälle.

Slutsats

Biblioteksforskaren David Lankes uppmanar bibliotek att röra sig från rollen som förändringsagent till funktionen som faciliterande plattform för lokalsamhällets utveckling. När bibliotek arbetar direkt med invånare, företag, institutioner och föreningar så driver samverkan en positiv förändring. Resultatet är ett bibliotek som inte bara ger service utan är en katalysator som reflekterar de unika personer och perspektiv som finns i lokalsamhället.

Under projektperioden har vi på Sätters bibliotek vidareutvecklat vårt arbete för att stärka lokalsamhällets möjligheter att styra utbud och innehåll i aktiviteter. Både genom befintlig verksamhet och genom att lyssna in och arrangera aktiviteter efter samtal, samt att öppna upp lokalerna än mer för andra aktörer. Det är något som sker stegvis och bygger på ett öppet och relationellt förhållningssätt. Och vi ser att vi kommer att kunna vidareutveckla det ytterligare. Det har skett förändringar både i allmänhetens bild av hur det går att påverka aktiviteterna och i personalens arbetssätt. Vi fångar både upp spontana idéer och bjuder in till nya aktörer och idéer. Vi ser en förändring av bilden av biblioteken lokalt och vi möter det både genom förändrat agerande och i samtal. Vi har som ambition att lokalsamhället ska se biblioteket som en resurs och plattform för deras intressen och behov.

Genom samtliga Stärkta biblioteksprojekt har arbetsgruppen förändrat arbetssätt och utvecklat verksamheten, vi har inom de olika områdena sett förändringar under respektive projekttid. Idag är förändringen stor om vi ser tillbaka, och vi har nu ytterligare landat i ett utforskade arbetssätt. Det bygger på att vi kan prova och prova på nytt, släpper vid behov och fortsätter nyfiket bjuda in. Det finns nu mer befast och möjliggör för ytterligare utforskande. Genom åren har vi också förstås stött på alla omvärldens utmaningar vilket också har stärkt vår förmåga att ställa om och anpassa verksamheten utefter nya förhållanden. Det finns snabba skeenden och mer långsamma. I de mer långsamma förändringarna behöver vi fortsatt våga ta kliv fram och testa vilka åtgärder som är lämpliga för vår verksamhet och hur vi kan göra störst nytta.

Vi har arbetat med att stärka den digitala tryggheten i arbetsgruppen och samtalat och inspirerats kring ny teknik, som exempelvis AI. Det gör att vi lättare kan möta besökares behov och intressen. Det är viktigt för oss att vi utgår från våra olika förutsättningar när vi tar kliv framåt och ser vikten av olika kompetenser och intresseområden i en arbetsgrupp. Vi har kunnat fortsätta med kurser, drop in, workshops, inspirationsdagar, aktiviteter för barn och utbud kring den digitala delaktigheten. Vi har också fortsatt vidareutveckla den skapande verksamheten i vårt Fixotek, det har nu gett en stabil grund med aktiviteter som är befästa i lokalsamhället och vi bedriver löpande aktiviteter under veckorna.

Vi märker att inflytande bygger både på strukturer och på relationellt arbete. Att vi tydliggör vilka möjligheter som finns att påverka och skapa. Och det bygger i sin tur på att vi är trygga med ramarna för verksamheten och kan då lättare bjuda in till nya idéer. Det räcker inte med att ha en uppsättning regler/erbjudanden i lokalen utan vi behöver arbeta relationellt för att lokalsamhället och individer ska se möjligheter och vara delaktiga i både lokaler och verksamhet. Vi arbetar löpande med att vi är ett gemensamt utrymme för alla besökare och deras olika behov och förutsättningar. Det gemensamma bygger på respekt och information kring förväntade beteenden i lokalen. Med mer aktiviteter kräver det också löpande arbete med att biblioteken är en plats för alla, vi har några regler att följa i lokalerna och de bygger på att vi respekterar varandra.

I projektet har vi hittat många ingångar som kan främja vårt arbete för demokrati och delaktighet för ett hållbart samhälle. Om 10 år ser vi Säter's bibliotek som ett bibliotek där lokalsamhället fungerar som en resurs och en motor för verksamheten. Där rummet har tydligt definierade ramar men fortfarande rymmer digitala och analoga lösningar för aktiviteter, möten och deltagande. Där medierna representerar en myriad av perspektiv och mängder av fakta och bjuder in till olika former av lärande. Där kompetensen samskapas och bibliotekspersonalen borgen för kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning.

I ett ekonomiskt hållbart samhälle ser vi biblioteket som ett exempel på hur en delningsekonomi kan fungera. Där resurserna får en större spridning i lokalsamhället och skapande kan vara en del av den cirkulära processen. Kan ett bibliotek innehålla utrymmen, redskap och kunskap för skapande på semiprofessionell nivå?

I ett miljömässigt hållbart samhälle ser vi biblioteket som ett exempel på hur en plats kan verka för ett klimatneutralt avtryck. Där vi tillsammans med lokalsamhället utforskar metoder för att minska avfall och miljöbelastning, öka återvinning och återanvändning samt sätta fokus på beteendeförändring. Kan ett bibliotek innehålla möjlighet att odla och laga mat för att begripliggöra kretsloppstanken för individen?

I ett socialt hållbart samhälle ser vi biblioteket som ett exempel på hur en organisation kan arbeta med en deltagande demokrati och en demokratisk digitalisering. Där vi utforskar hur ett partnerskap med lokalsamhället inverkar på bygget av vår gemensamma digitala vardag. Kan ett bibliotek erbjuda AI-tjänster där premisserna är satta med användaren i centrum?

Om 10 år är vi närmare ett demokratiskt hållbart digitaliserat samhälle där bibliotekens roll och funktion som kulturell institution innebär facilitering av samtalet mellan offentlig sektor och lokalsamhället. Där en diskuterande demokrati utförs på biblioteken, där delaktighet innebär att beslutsfattande ibland är initierat av unga och delat med vuxna, där digitalisering betyder att ingen lämnas utanför. Där vår gemensamma tillgång till information och kunskap ökar, där samverkan är grunden för verksamheten och där att biblioteka, precis som idag, innebär att fortsätta göra bibliotek varje dag.

För att fortsätta bygga framtidens bibliotek i Säter tänker vi att denna projektrapport kan fungera som utgångspunkt inom flera områden. Precis som IFLA:s trendrapport visar på möjliga vägar för bibliotek att hitta ingångar till stora samhällsutmaningar vill vi visa hur ett mindre bibliotek kan agera tillsammans med lokalsamhället för att göra skillnad för människor. Trendrapporten som taxonomi blev ett sätt för oss i Säter att se vårt bibliotek utifrån och sätta fingret på vad vi vill fortsätta göra och vad vi är nyfikna på att börja med.

Referenser

- "Aktuella biblioteksplaner". Åtkomstdatum 15 april 2024. <https://www.kb.se/samverkan-och-utveckling/biblioteksutveckling/biblioteksplaner/aktuella-biblioteksplaner.html>.
- Al Badi, Waleed, Laurie Alvandian, Anna Au, Magdalena Gomulka, Esther Bravo Govea, Louise-Anne Charles, Fatima Oury Sow Gueye, m.fl. "IFLA Trend Report 2022 Update", 25 januari 2023. <https://repository.ifla.org/handle/123456789/2456>.
- "Att hantera komplexa samhällsutmaningar". Åtkomstdatum 15 april 2024. <https://skr.se/skr/tjanster/rapporterochskrifter/publikationer/atthanterakomplexasamhallsutmaningar.64627.html>.
- Barros, Filipa, Ilona Kish, Luca Moltmann, och Susana Silvestre. "Rough Guide to Citizen Engagement in Public Libraries". JRC Publications Repository, 11 maj 2023. <https://doi.org/10.2760/957683>.
- "Certifiering av bibliotek – CHORA 2030". Åtkomstdatum 20 mars 2024. <https://chora2030.dk/certificering-af-biblioteker/>.
- "Dalastrategin - Region Dalarna". Åtkomstdatum 03 juli 2023. <https://www.regiondalarna.se/regionalutveckling/dalastrategin/>.
- "Delaktighetstrappan". Åtkomstdatum 24 april 2024. <https://skr.se/skr/tjanster/rapporterochskrifter/publikationer/delaktighetstrappan.69895.html>.
- "Demokratins skattkammare – förslag till en nationell biblioteksstrategi". Åtkomstdatum 27 februari 2024. <https://www.kb.se/samverkan-och-utveckling/nytt-fran-kb/nyheter-samverkan-och-utveckling/2019-03-07-demokratins-skattkammare---forslag-till-en-nationell-biblioteksstrategi.html>.
- "DigComp - European Commission". Åtkomstdatum 11 april 2024. https://joint-research-centre.ec.europa.eu/digcomp_en.
- "Digitalt först med användaren i fokus 2018–2020. Slutredovisning." Åtkomstdatum 26 februari 2024. <https://www.kb.se/samverkan-och-utveckling/nytt-fran-kb/nyheter-samverkan-och-utveckling/2021-02-25-digitalt-forst---i-hamn-efter-tre-ar.html>.
- Digiteket. "Angelägen forskning: Bibliotek som social infrastruktur och demokratiskt nav". Åtkomstdatum 13 oktober 2023. <https://digiteket.se/inspirationsartikel/angelagen-forskning-bibliotek-som-social-infrastruktur-och-demokratiskt-nav/>.
- Digiteket. "Definitioner av medie- och informationskunnighet". Åtkomstdatum 19 april 2024. <https://digiteket.se/kurs/tank-kritiskt-klicka-klokt-lar-kanna-unescos-uppdaterade-mikramverk/definitioner-av-medie-och-informationskunnighet-8382.6346c31e722da8.15857471/>.
- Rivano Eckerdal, Johanna. "Glädjen i att tvingas tänka nytt: En studie av verksamhetsutveckling vid två folkbibliotek i Skåne". Lund: Institutionen för kulturvetenskaper, Lunds universitet, 2016.
- "Främjande av medie- och informationskunnighet i Sverige 2021–2022". Åtkomstdatum 04 april 2024. <https://mediemyndigheten.se/nyhetsrum/nyhetslista/2023/ny-rapport-om-medie-och-informationskunnighet/>.
- "IFLA Trend Report". Åtkomstdatum 27 februari 2024. <https://trends.ifla.org/>.
- Inner Development Goals. "IDG Framework". Åtkomstdatum 18 oktober 2023. <https://www.innerdevelopmentgoals.org/framework>.
- Lankes, R. David. *Expect more : demanding better libraries for today's complex world*. R. David Lankes, 2016.
- Lunds universitet. "Social infrastruktur som gör skillnad: Folkbibliotekens transformativa kapacitet i ett åtstramat stadsliv". Åtkomstdatum 13 september 2023. <https://portal.research.lu.se/sv/projects/infrastructuring-the-social-public-libraries-and-their-transforma>.

- Mattsson, Jens, Marit Preuter, Tomas Bokström, och Shirin Bartholdsson. "Modeller för att leda och styra mot social hållbarhet – lärdomar från ett innovationspartnerskap", u.å.
 "Media and Information Literacy | UNESCO". Åtkomstdatum 11 april 2024.
<https://www.unesco.org/en/media-information-literacy>.
- Naple Sister Libraries. "Naple Sister Libraries". Åtkomstdatum 18 april 2024.
<https://www.naplesisterlibraries.org/>.
- OF/BY/FOR ALL. "OF/BY/FOR ALL". Åtkomstdatum 05 juli 2023. <https://www.ofbyforall.org>.
- Peter Alsbjers blogg (2007 - 2022). "Peter Alsbjers blogg (2007 - 2022)", 11 oktober 2023.
<https://peterals.wordpress.com/>.
- Regeringskansliet, Regeringen och. "Nationell strategi för hållbar regional utveckling i hela landet 2021–2030". Text. Regeringskansliet. Regeringen och Regeringskansliet, 22 mars 2021. <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/skrivelse/2021/03/skr.-202021133>.
- . "Regeringens strategi för ett starkt biblioteksväsende". Regeringskansliet. Regeringen och Regeringskansliet, 07 juni 2023.
<https://www.regeringen.se/artiklar/2023/06/regeringens-strategi-for-ett-starkt-biblioteksvasende/>.
- Rimsten, Erik. "Örebro bibliotek - ett bibliotek för alla, men inte för allt. En studie av biblioteket som system." Mynewsdesk, 10 mars 2023.
https://www.mynewsdesk.com/se/orebro_kommun/documents/slutrapport-oerebro-bibliotek-ett-bibliotek-foer-alla-men-inte-foer-allt-en-studie-av-biblioteket-som-system-punkt-pdf-429940.
- Rubensson, Saskia. "Peter Alsbjer lägger ner sin blogg". Svensk biblioteksförening, 04 oktober 2022. <https://www.biblioteksforeningen.se/nyheter/peter-alsbjer-lagger-ner-sin-blogg/>.
- . "Vi ser bibliotek som ständigt i utveckling". Svensk biblioteksförening, 06 december 2022. <https://www.biblioteksforeningen.se/nyheter/vi-ser-bibliotek-som-standigt-i-utveckling/>.
- Sitra. "Hur görs biblioteken till forum för folkstyret?", 14 september 2021.
<https://www.sitra.fi/sv/publikationer/hur-gors-biblioteken-till-forum-for-folkstyret/>.
- Stakston, Brit. "Biblioteken som tankesmedjor?", u.å.
- Svensk biblioteksförening. "Unga berättar – en studie av ungas syn på läsning och bibliotek". Åtkomstdatum 03 juli 2023. <https://www.biblioteksforeningen.se/rapporter/unga-berattar/>.
- Svensk biblioteksförening. "Verktygslåda för bibliotekens beredskapsarbete". Åtkomstdatum 03 juli 2023. <https://www.biblioteksforeningen.se/rapporter/verktygslada-for-bibliotekens-beredskapsarbete/>.
- Tollin, Anna-Karin. "Socioekonomisk analys 2020", u.å.
- Transforming Libraries. "Transforming Libraries". Åtkomstdatum 13 september 2023.
<https://www.transforminglibraries.net>.
- UNESCO. "IFLA:s Unescos folkbiblioteksmanifest 2022", u.å.
- Ögland, Malin. *Taxonomier : verktyg för biblioteksutveckling*. Stockholm: Regionbibliotek Stockholm, 2013. <http://regionbiblioteket.se/publicerat/taxonomier-verktyg-for-biblioteksutveckling>.

Bilagor

Bilaga 1: Att biblioteka —taxonomi som metod för förändringsarbete

Av Jonna Steinrud och Peter Alsbjer.

Att biblioteka - taxonomi som en metod för förändringsarbete © 2024 by Jonna Steinrud and Peter Alsbjer is licensed under CC BY-SA 4.0. To view a copy of this license, visit <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>

Inledning

För att kunna bedriva förändrings- och utvecklingsarbete på folkbibliotek är det rimligt att starta med någon form av trend- och omvärldsanalys. En sådan analys ska visa på företeelser i samtiden som påverkar lokalsamhället lika väl som biblioteksverksamheten. Det nödvändiga med en sådan trendanalys kan ses i skenet av aktuella samhällsförändringar och samhällskriser, men även gälla innovationer som utmanar gamla rutiner, arbetsmetoder och prioriteringar. Oavsett om det handlar om bibliotekens roll under en pandemi, i en flyktingkris, i en ekonomisk kris eller, för den delen, artificiell intelligens eller cyberattacker - så är det viktigt att känna till vart vindarna blåser.

Det förslag till nationell biblioteksstrategi som togs fram 2017 var en genomgång av ambitioner för det svenska biblioteksväsendet som byggde på analyser av trender inom och utanför bibliotekssfären. Vi menar att det behövs en samlad, aktuell trendgenomlysning för det svenska biblioteksväsendet. Ansvaret för en sådan trendanalys skulle kunna ligga på "den myndighet som regeringen bestämmer ska ha en nationell överblick över och främja samverkan inom det allmänna biblioteksväsendet" i samarbete med andra relevanta myndigheter och organisationer inom biblioteksområdet. Men i väntan på en sådan får man leta efter inspiration från annat håll.

Sedan 2013 har den internationella biblioteksfederationen, IFLA, lämnat trendrapporter med lite oregelbundna mellanrum. Allt eftersom världen blivit allt mer komplex har trendrapporternas omfattning ökat. Den första upplagan innehöll fem trender med fokus på digitalisering och nya teknologier. Den uppdaterade trendrapporten som kom 2022 beskrev 11 trender. De trender som beskrivs speglar enligt vår uppfattning de förändringsprocesser som bibliotek runt om i världen står inför. Läsaren kan i förstone tro att dokumentet vänder sig främst till stora biblioteksorganisationer, universitetsbibliotek och så kallade framkantsbibliotek. Det tror inte vi. Vi menar att trendrapportens olika rekommendationer har bäring på bibliotek oavsett storlek och uppdrag.

Vår ambition har därför varit att undersöka hur IFLA:s trendrapport kan användas som ett verktyg för professionellt samtal på arbetsplatsen, som stöd för verksamhetsutveckling och verksamhetsplanering på ett folkbibliotek i Sverige.

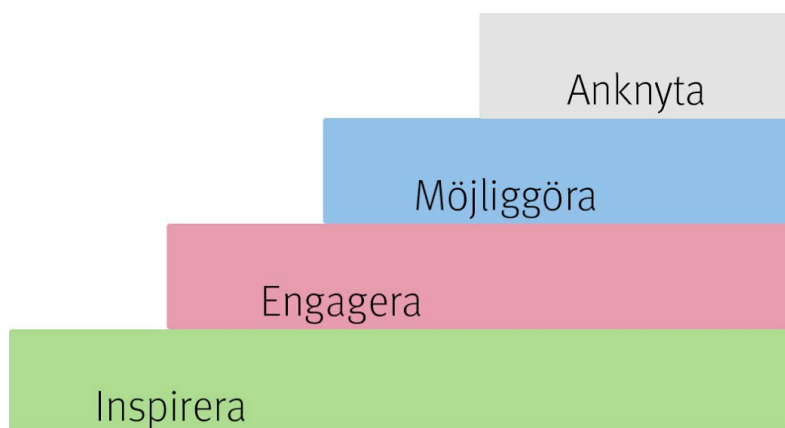

Taxonomi för verksamhetsutveckling

En taxonomi för förändringsarbete kan användas för och kopplas till andra övergripande nationella, internationella och lokala styrdokument och utmaningar. Utmaningar som kan kopplas till samhällskriser som har att göra med oro i samhället beroende på klimatpåverkan, folkförflyttningar, krig i närområdet, ökade klyftor i samhället, våld mot utsatta grupper, barnfattigdom etc

- Agenda 2030 - se till exempel den certifiering för bibliotek som finns i Danmark (<https://chora2030.dk/certificering-af-biblioteker/>)
- FN:s konvention om barnets rättigheter
- FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Taxonomi definierar nivåer av verksamhet i relation till uppdrag, som i sin tur kan användas för att analysera måluppfyllelse och verksamhetsutveckling. Varje nivå i taxonomi beskriver vad det är tänkt att man ska uppnå, taxonomi ska läsas nedifrån och upp där nivå 1 är den lägsta nivån och nivå 11 den högsta nivån. Innan man kan bedöma hur tjänsten utförts måste man vara överens om vad man ska uppnå, här tipsar vi om att använda resursen *Taxonomier - verktyg för biblioteksutveckling*.

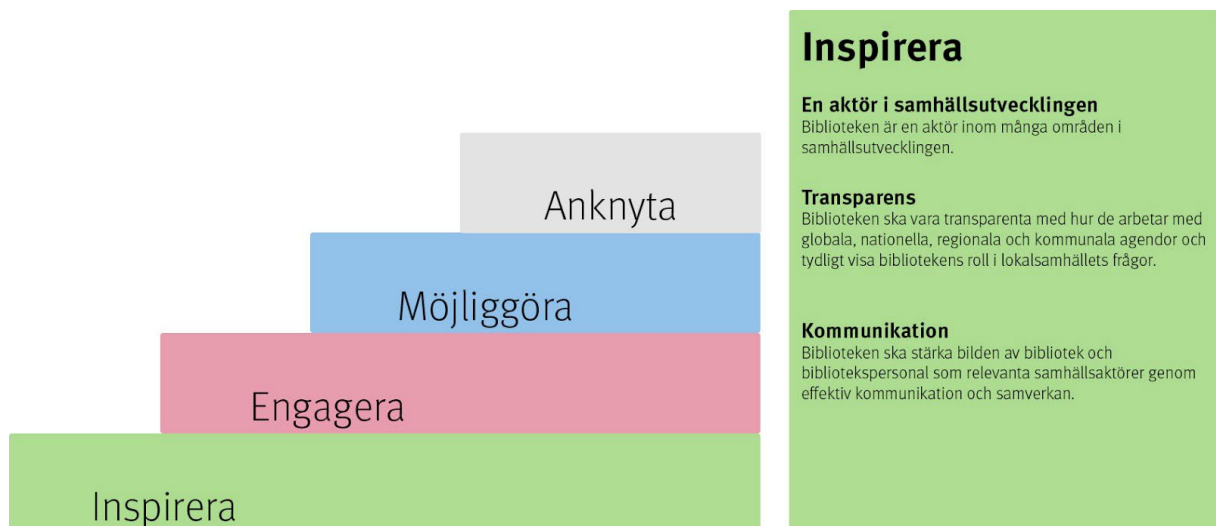

Att biblioteka -
taxonomi som en metod
för förändringsarbete

Bibliotekets roller

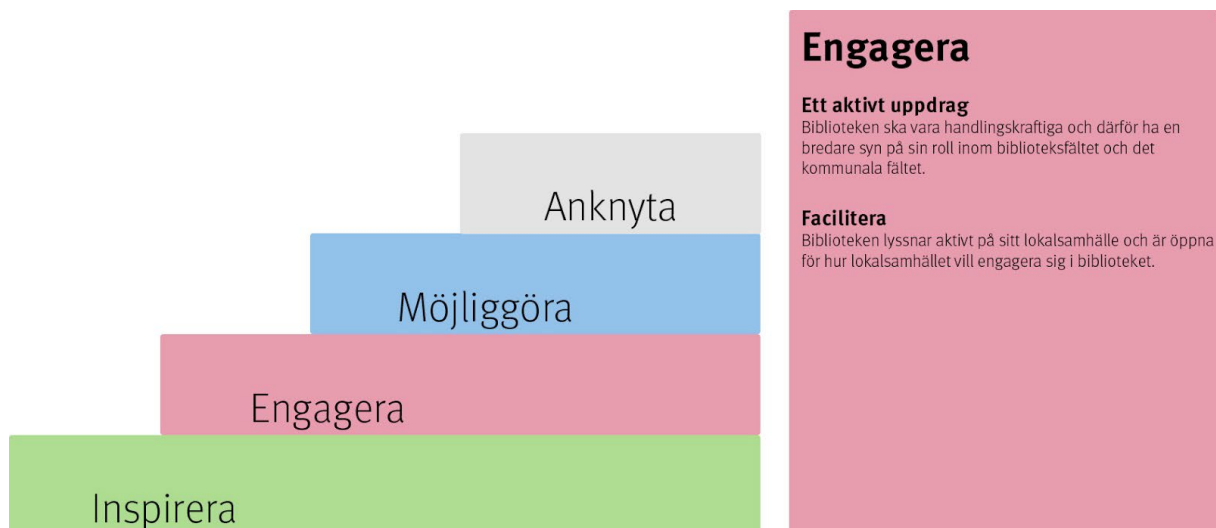
- *Inspirera* allmänheten till aktiviteter och samtal i en rad områden
- *Engagera* sig och därmed allmänheten i specifika frågor
- *Möjliggöra* och aktivt bidra till samhällsutveckling inom prioriterade områden
- *Anknyta* och aktivt koppla ihop sig med andra aktörer inom och utanför den egna organisationen på lokal, regional, nationell och även internationell nivå.

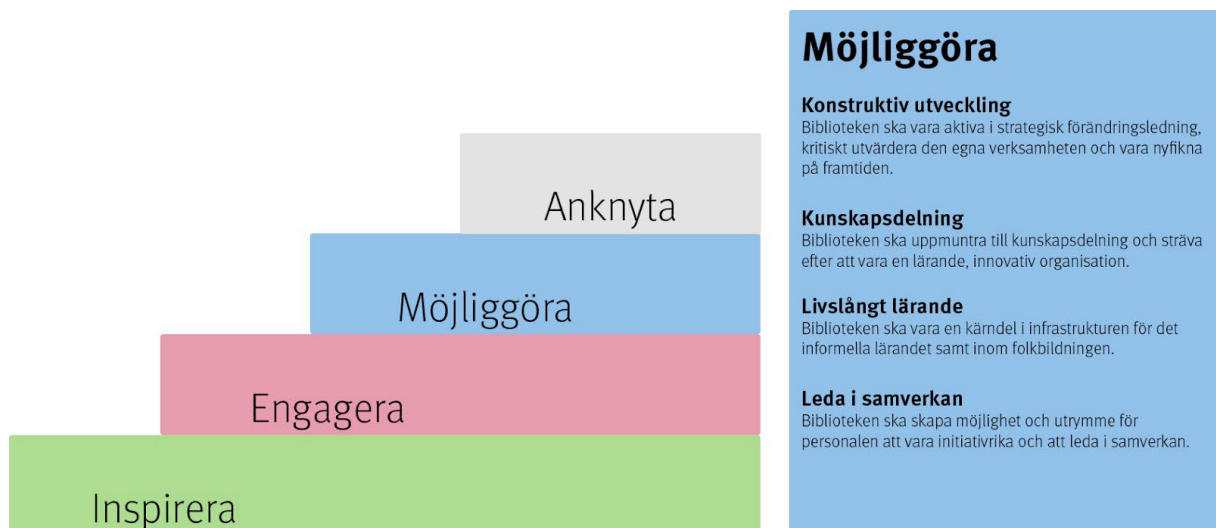
	IFLA:s trendrapport, nationell nivå	Folkbibliotek i Sverige	Bibliotekets roll
1	Vi behöver se bibliotek som aktörer inom ett brett spektrum av samhällsfrågor	En aktör i samhällsutvecklingen Biblioteken är en aktör inom många områden i samhällsutvecklingen.	Inspirera
2	Vi borde vara mer öppna när det gäller var och hur vi engagerar oss i påverkansarbete och göra fler frågor till våra egna.	Transparens Biblioteken ska vara transparenta med hur de arbetar med globala, nationella, regionala och kommunala agendor och tydligt visa bibliotekens roll i lokalsamhällets frågor.	Inspirera
3	Vi bör intensifiera och förbättra vårt eget påverkansarbete.	Kommunikation Biblioteken ska stärka bilden av bibliotek och bibliotekspersonal som relevanta samhällsaktörer genom effektiv kommunikation och samverkan.	Inspirera

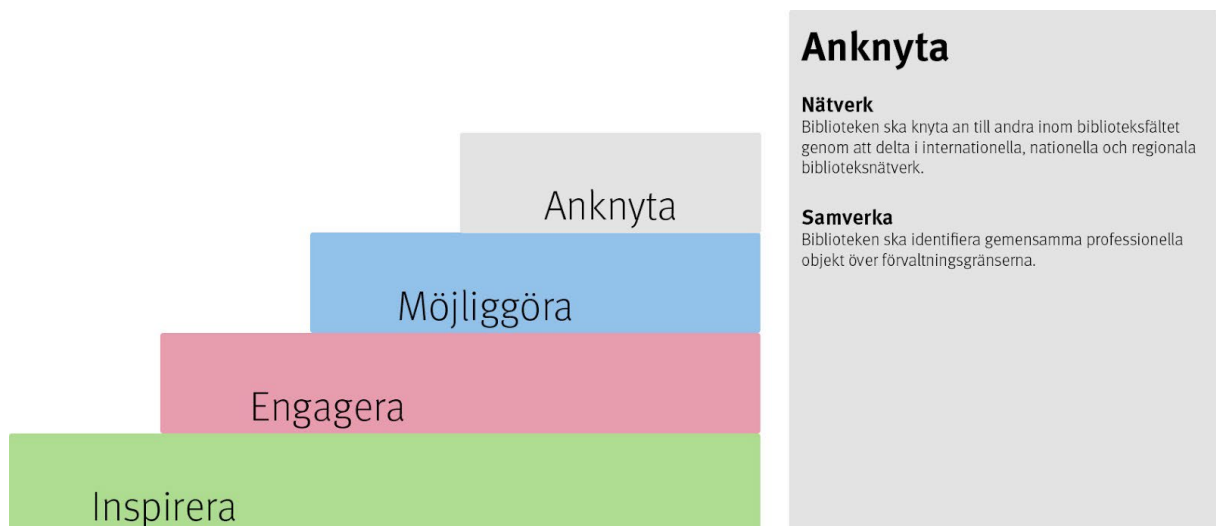
	IFLA:s trendrapport, nationell nivå	Folkbibliotek i Sverige	Bibliotekets roll
4	Vi behöver anta en bred definition av biblioteksområdet och uppmana till handling.	Ett aktivt uppdrag Biblioteken ska vara handlingskraftiga och därför ha en bredare syn på sin roll inom biblioteksområdet och det kommunala fältet.	Engagera
5	Vi måste se utåtriktad verksamhet som nyckeln till att uppnå våra uppdrag.	Facilitera Biblioteken lyssnar aktivt på sitt lokalsamhälle och är öppna för hur lokalsamhället vill engagera sig i biblioteket.	Engagera

6	Vi måste ha en känsla av handlingskraft inför framtiden där vi är aktiva medskapare till vår framtid.	Konstruktiv utveckling Biblioteken ska vara aktiva i strategisk förändringsledning, kritiskt utvärdera den egna verksamheten och vara nyfikna på framtiden.	Möjliggöra
7	Vi ska främja och dela innovation.	Kunskapsdelning Biblioteken ska uppmuntra till kunskapsdelning och sträva efter att vara en lärande, innovativ organisation.	Möjliggöra
8	Vi behöver se oss själva som en kärnkomponent i infrastrukturen för lärande.	Livslångt lärande Biblioteken ska vara en kärndel i infrastrukturen för det informella lärandet samt inom folkbildningen.	Möjliggöra
9	Vi behöver skapa en långsiktig och hållbar struktur för kompetensutveckling så att professionen utvecklas och förändras. En speciellt viktig roll i sammanhanget har bibliotekens verksamhetsansvariga.	Leda i samverkan Biblioteken ska skapa möjlighet och utrymme för personalen att vara initiativrika och att leda i samverkan.	Möjliggöra

	IFLA:s trendrapport, nationell nivå	Folkbibliotek i Sverige	Bibliotekets roll
10	Vi måste skapa samband med andra inom biblioteksområdet som en integrerad del av vårt strategiska och taktiska arbete.	Nätverk Biblioteken ska knyta an till andra inom biblioteksområdet genom att delta i internationella, nationella och regionala biblioteksnätverk.	Anknyta
11	Vi ska göra aktiva och medvetna i val av samarbetspartners för att skapa större möjlighet till påverkan och inverkan.	Samverka Biblioteken ska identifiera gemensamma professionella objekt över förvaltningsgränserna.	Anknyta

Referenser

IFLA:s trendrapport, <https://trends.ifla.org/update-2022>

Ögland, Malin. *Taxonomier : verktyg för biblioteksutveckling*. Stockholm: Regionbibliotek Stockholm, 2013. <http://regionbiblioteket.se/publicerat/taxonomier-verktyg-for-biblioteksutveckling>

Bilaga 2: Att biblioteka —mentorskap som metod för kunskapsdelning

Av Jonna Steinrud och Peter Alsbjer.

Att biblioteka - taxonomi som en metod för förändringsarbete © 2024 by Jonna Steinrud and Peter Alsbjer is licensed under CC BY-SA 4.0. To view a copy of this license, visit <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>

Inledning

Förändring och utveckling är kontinuerliga och ständigt pågående krafter. Utvecklingen kan ske i olika takt beroende av påverkan utifrån. En pandemi, ett krig, ny teknik kan både snabba på och bromsa utvecklingen för en organisation. Samma sak på den individuella nivån. Nya arbetsuppgifter grundade på ny förväntan på service från allmänheten, nya uppdrag från verksamhetsansvariga samt nya arbetsmetoder som lösningar på gamla och nya åtaganden utmanar såväl bibliotekets medarbetare som chefer. Så har det alltid varit.

Mentorskap som metod för kunskapsdelning handlar i vårt fall inte om nya arbetsmetoder, ny teknik eller nya sätt att organisera verksamheten på bibliotek. Det handlar mer om att två eller fler personer utifrån sina olika erfarenheter tillsammans delar kunskaper om hur de kan "göra bibliotek".

Struktur

Mentorsamtalen utgår från ett individuellt perspektiv på utveckling och förändring speglat mot samhälls- och organisationsförändringar. Det kan starta i "vad kan jag själv vinna eller förlora på i en förändringsprocess, vad är jag beredd på att ge upp när det gäller påverkan och makt". En annan utgångspunkt kan vara "vad behöver jag veta om omvärlden för att min roll ska upplevas som relevant för de som äger min verksamhet". Samtalet utmynnar i ett gemensamt utforskande av möjligheter och hinder både ur organisatoriskt och individuellt perspektiv.

Inom ramen för projektet *Medskapande demokratiutveckling för lokalsamhället – på biblioteken i Sätters kommun* har vi prövat metoden för att se på vilket sätt det kan bidra till ett bredare perspektiv på uppdraget, som det beskrivs i Sätters biblioteks projektansökan till Stärkta bibliotek. I det mentorskap vi genomfört under 2023 – 2024 har en mentor (Peter Alsbjer, tidigare regionbibliotekarie vid Biblioteksutveckling Region Örebro län) och en adept (Jonna Steinrud, MIK-bibliotekarie, Sätters bibliotek) samtalat om biblioteksutveckling i allmänhet och i Säter i synnerhet. Mentorns roll har varit att utifrån sin kunskap och sina erfarenheter ge input till adepten som i sin tur utmanar mentorns "sanningar" och utifrån sina erfarenheter analyserar dem i relation till de lokala förhållandena i Säter. Det handlar om att synliggöra mentorns erfarenheter från att analysera och pröva olika arbetsmetoder samt lyfta fram dold kunskap och undersöka om den är relevant för den konkreta arbetssituationen på biblioteket. Vi vill undersöka om mentorskap kan vara en metod för att hitta den röda tråden mellan biblioteksutveckling och samhällsförändringar.

Att läsa för att lära

För att komma igång utgick vi från en modifierad variant av metoden Tidskriftsklubb. Vi avsatte en timme varannan vecka under våren 2023 för samtalen. Peter åtog sig att ta fram en lämplig text att diskutera och fastnade för den internationella biblioteks federationen IFLAs uppdaterade trendrapport. Tillsammans skulle vi undersöka om det finns något som är relevant i trendrapporten för ett svenskt mindre folkbibliotek i en inlandskommun.

Från samtalet om trendrapporten hamnade vi snabbt i en diskussion om behovet av bredare sociala indikatorer för att förklara bibliotekets roll i lokalsamhället och hur dessa i så fall kan kopplas till en trubbig biblioteksstatistik. Skulle det till exempel vara möjligt att i statistiken göra en åtskillnad av insatserna så att verksamhet riktad till de prioriterade grupperna värderades högre än verksamhet för andra målgrupper. Skulle statistiken då kunna bli ett verktyg för att visa på bibliotekets svar på de uppdrag som formulerats i bibliotekslagen? Eller för den delen att bibliotekspersonalen skulle kunna visa på att de var de förändringsagenter i lokalsamhället som R. David Lankes beskrivit.

Nästa samtal blev därför en avstickare till Sydkorea och David Lankes reserapport. Det fick oss bland annat att reflektera över begreppet "gerillabibliotekarier" och hur det skulle kunna beskrivas i svenska sammanhang. Om man jämför begreppet "bibliotekarien som förändringsagent" och "gerillabibliotekarie" finns intressanta skillnader. Den förstnämnda är en formellt utbildad bibliotekarie som tar en ny roll i ett befintligt lokalsamhälle medan gerillabibliotekarien saknar formell utbildning men som intuitivt är en aktiv samhällsbyggare. I vår analys kunde vi se paralleller med utvecklingen i Sverige för drygt 100 – 150 år sedan och folkrörelsernas och folkbildningens inverkan på det svenska välfärdssamhället. Har det funnits gerillabibliotekarier i Sverige så var det nog innan folkrörelsebiblioteken slogs ihop med sockenbiblioteken i början av 1900-talet. Diskussionen slutade i ett samtal om hur de traditionella folkrörelserna och dess studieförbund, men också det övriga civilsamhället, kan agera folkbildande på 2000-talet. Och hur ser det samarbetet, om det finns, med folkbiblioteken ut i en liten kommun. Kan kvaliteten i sådant samarbete mätas på något sätt i så fall? Vi noterade även NBVs satsning på 100 minibibliotek runt om i landet som ett intressant initiativ.

En ingång i de olika samtalen var att försöka analysera bibliotekets relevans för sina ägare, det vill säga allmänheten och dess förtroendevalda. För att få inspiration och perspektiv tittade vi därför på en inspelad föreläsning om konceptet "av, med och för alla" som utvecklats av museichefen i Santa Cruz, Nina Simon. Här stannade vi att reflektera kring olika roller i förändrings- och utvecklingsarbete och att gå från att vara risktagaren till den som skapar utrymme för andra snarare än att vara den som kommer med färdiga lösningar – oavsett om det är medarbetare eller besökare. I den filmade föreläsningen tog Nina Simon upp flera exempel på hur de arbetat med "av, med och för alla" på Santa Cruz Museum of Art & History vilket fick oss att spåna fram idéer om hur ett case med EPA-ungdomar som målgrupp skulle kunna utformas på biblioteket i Säter. Under samtalet kom vi in på vad vi själva – som individer eller som representanter för en verksamhet, eller en yrkesgrupp – är villiga att ändra på för att välkomna nya besökare till biblioteket. Denna diskussion tangerade begreppet Inner Development Goals – "inre utvecklingsmål".

För att borra oss ner djupare i frågan om förändringsprocesser och biblioteksutveckling blev uppdraget till nästa samtal att läsa artikeln Managing Cultural Change in Public Libraries av Pateman & Pateman och fokusera på den indelning och kategorisering i traditional libraries,

community led libraries och needs based libraries som författarna gjort. Vi pratade om agila arbetsgrupper som en del av det behovsbaserade biblioteket i relation till etablerandet av större interkommunala bibliotekssamarbeten. Vi diskuterade vidare kopplingen mellan mandat och ansvar i personalens roller i ett bibliotek som utgår från användares och icke-användares behov av bibliotekstjänster. Artikelns beskrivningar av typer av bibliotek kan användas för ett samtal kring var Sätters bibliotek befinner sig och om personalen vill ha en positionsförändring och vad det i så fall betyder för verksamheten.

Vi noterade att Pateman & Pateman utgick från USA/England i sin analys. Det faktum att de skandinaviska biblioteken har en grund i folkrörelsebibliotek gör det hela lite mer komplext. Även så med begrepp som identitet i relation till kollektiva grupper - individ kontra klass och därtill "social rättvisa".

Att följa andras exempel

Inspirerade av Lankes reserapport fick vi idén att, som en konsekvens av mentorsamtalen, ansöka om resebidrag från Svensk Biblioteksförening för att genomföra praktisk omvärldsbevakning på plats på ett bibliotek som genomgått en större transformation. Valet föll på "The Storyhouse" i Chester, England. Det prisbelönta kulturhuset "Storyhouse" i Chester i England öppnade för allmänheten för fem år sedan och består av ett bibliotek, två toppmoderna teatrar, en biograf, en restaurang och två barer. Med en miljon årliga besökare anses Storyhouse vara ett av Storbritanniens mest framgångsrika kulturhus. Biblioteket har uppmärksammats för sina generösa öppettider (till kl 23 varje dag). Tillgängligheten till bibliotek underlättas av samarbete mellan allmänheten och bibliotekspersonalen, vilket innebär att biblioteket bland annat kan erbjuda över 2 000 aktiviteter riktade till invånarna.

Genom studieresan ville vi få erfarenheter och insikter som kan bidra till att berika och förbättra bibliotekens tjänster och engagemang i samhället och få kännedom om innovativa och kreativa sätt att genomföra olika aktiviteter och evenemang. Storyhouse exemplifierar hur bibliotek kan utvidga sin traditionella roll och bli en central aktör i samhällsutvecklingen. Genom att erbjuda en mängd olika kulturella aktiviteter och kreativa utlopp kan biblioteken bli en plats där människor samlas, utbyter idéer och skapar positiva förändringar i samhället. Vi ville därför inspireras och ta med oss idéer om hur biblioteken kan bli en dynamisk kraft för samhällsutveckling genom att erbjuda en bredare uppsättning tjänster och engagera sig i samhället på olika nivåer. Vi var också nyfikna på hur Storyhouse arbetar med hållbarhet - från att erbjuda en energieffektiv och miljövänlig byggnad till strategier som kan tillämpas på bibliotekens verksamhet. Det kunde inkludera energieffektivisering av byggnaden, främjande av återvinning och hållbara resurser samt att erbjuda program och information som uppmuntrar till hållbart levnadssätt i samhället.

För att fördjupa oss inom området medborgarinflytande på bibliotek tog vi del av Europeiska kommissionens Rough Guide to Citizen Engagement in Public Libraries. Guiden visar hur folkbibliotek kan agera som inkluderande forum och aktiva agenter för social påverkan i och utanför lokalsamhället. Här finns bland annat en enkel metod för att starta en process med ökat medborgarinflytande på biblioteket om verksamhetsansvariga så vill eller vågar.

Från allmänhetens vilja till inflytande på biblioteket hamnade vi snart i en diskussion kring individuella utvecklingsmål. Mycket av det som sker på en arbetsplats, hur-er, grundar sig i individens vilja och personliga mål. Viljan till, eller motståndet mot, utveckling och förändring kan kopplas till vilka personliga drivkrafter som finns hos medarbetarna som individer. En

förändringsprocess måste därför börja i att deltagarna i processen frågar sig om man är villig att skapa förändringen även när det innebär att man måste döda sina älsklingar. Om till exempel hållbarhetsmål ska kunna nås måste vi människor fråga oss själva om vi verkligen vill förändra oss på det individuella planet. Utan en inre, individuell utveckling sker ingen extern utveckling i viktiga samhällsfrågor.

Resultat

Vår ansökan om resebidrag avlogs, vilket vi tog som en chans att stanna upp och orientera oss i processen. Hittills hade kunskapsdelningen och kunskapsbyggandet skett organiskt - i relation till Sätters projekt men i övrigt med hjälp av fri association, professionellt omdöme och nyfiket utforskande. Nu kunde vi se att tre områden växte fram:

- IFLA:s trendrapport som verktyg för förändringsarbete för folkbibliotek
- Mentorskap som metod för kunskapsdelning
- Studiebesök som verktyg för verksamhetsutveckling

Inom temaområdet studiebesök som verksamhetsutveckling utgick vi från erfarenheterna från Sätters bibliotek och dess Fixotek i kombination med modeller för interaktivt lärande. Syftet var att skapa strukturer för inspirerande och meningsfulla studiebesök på bibliotek samt att främja ett gemensamt lärande mellan besökande och bibliotekspersonal, något som kräver planering, engagemang och ett öppet sinne.

När det gäller det andra temat, IFLA:s trendrapport som verktyg för förändringsarbete för folkbibliotek, ville pröva om trenderna kan omvandlas till en begriplig nivå på det lilla folkbiblioteket och för dess personal. Det handlade om att översätta trenderna till någorlunda begriplig svenska samt analysera och extrahera innehållet så att generella formuleringar kan få kött och blod på Sätters bibliotek.

Just nu fortsätter diskussionen om hur mentorskap kan användas som en metod för verksamhetsutveckling och hur det skulle kunna fungera för olika yrkeskategorier på bibliotek. Även andra liknande metoder, till exempel "skuggning" mellan anställda på bibliotek, twinning mellan systerbibliotek kan mycket väl kan bjuda in till professionella samtal mellan olika yrkeskategorier.

Verktyg vi använt oss av

Brinkerhoffs 40-20-40 modell

För att säkerställa lärande av en utbildning bör man lägga 40% av insatsen på att förbereda den. Lika mycket, 40%, bör man lägga på efterarbetet. Själva utbildningsaktiviteten bör bara vara 20% av insatsen. Utan förberedelser och efterarbeten i den här storleksordningen ger utbildningen ingen effekt." KUB-projektet paper <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:909915/FULLTEXT01.pdf>

David Lankes

Expect More, <https://davidlankes.org/new-librarianship/expect-more-demanding-better-libraries-for-todays-complex-world/>

Exploring the innovative libraries of South Korea, <https://www.publishersweekly.com/pw/by-topic/industry-news/libraries/article/91274-exploring-the-innovative-community-libraries-of-korea.html>

Inner Development Goals egenskaper

https://static1.squarespace.com/static/600d80b3387b98582a60354a/t/6332085c55afcb517e33d24d/1664223325267/220922_IDG_keynote_SE.pdf

Inspiration

Museum 2.0, <https://museumtwo.blogspot.com/2019/03/from-risk-taker-to-spacemaker.html>

Naple Sister Libraries, <https://www.naplesisterlibraries.org/>

NBV 100 minibibliotek, <https://www.nbv.se/100minibibliotek/>

Rivano Eckerdal, Johanna: Glädjen i att tvingas tänka nytt En studie av verksamhetsutveckling vid två folkbibliotek i Skåne,

https://lucris.lub.lu.se/ws/portalfiles/portal/7469293/Gla_djen_i_att_tvingas_ta_nka_nytt.pdf

The Story House, Chester, <https://www.storyhouse.com/>

Tidskriftsklubb, <https://regionbiblioteket.se/wp-content/uploads/2015/08/TIDSKRIFTSKLUBBEN11.pdf>

Kolbs lärcirklar t ex <https://www.kc-group.se/post/kolbs-fyra-int%C3%A4rningsstilar>

Medborgarpåverkan

Arnsteins Ladder of Citizen Participation <https://organizingengagement.org/models/ladder-of-citizen-participation/>

Delaktighetstrappan och andra modeller

<https://skr.se/download/18.3a0a1c2218723106f7691f6/1680012199306/Delaktighetstrappan.pdf>

Ett steg till! En metodbok för biblioteksutveckling https://regionbiblioteket.se/wp-content/uploads/2011/09/Tvinning_rapport_.pdf

ILFAs trendrapport, <https://trends.ifla.org/update-2022>

Managing Cultural Change in Public Libraries av Pateman & Pateman.

<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01616846.2017.1318641?journalCode=wplq20>

Rough Guide to Citizen Engagement,

<https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC13217>

Taxonomier : verktyg för biblioteksutveckling, <http://regionbiblioteket.se/publicerat/taxonomier-verktyg-for-biblioteksutveckling>

OF/BY/FOR ALL

Nina Simon föreläsning, <https://www.youtube.com/watch?v=9CsTFW6Rmoc>

Bilaga 3: Att biblioteka —studiebesök som en metod för verksamhetsutveckling

Av Jonna Steinrud och Peter Alsbjer.

Att biblioteka - taxonomi som en metod för förändringsarbete © 2024 by Jonna Steinrud and Peter Alsbjer is licensed under CC BY-SA 4.0. To view a copy of this license, visit <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>

Inledning

Att via ett studiebesök uppleva ett annat biblioteks verksamhetsutveckling genom att se på biblioteksrummet ger nya ingångar till gamla frågor. Var har bibliotekets material placerats, vilka förvaringslösningar har valts och hur man skyltat, visar på vilka frågor som prioriteras och vilka problem som lösts - både av bibliotekspersonalen och lokalsamhället.

Men, hur gör verksamhetsansvariga för att biblioteksmedarbetare ska kunna ta till sig erfarenheter från studiebesök - långsiktigt och hållbart? Hur får värdarna del av erfarenheter från andra bibliotek, föreningar, organisationer eller andra kommunala verksamheter som vill besöka biblioteket? Vilka gamla och nya kunskaper kan gäster och värdar utforska tillsammans på ett likvärdigt sätt? Hur kan det organisatoriska lärandet mellan biblioteksverksamheter utvecklas i samband med studiebesök där deltagarna fokuserar på en viss del av verksamheten?

Vi vill hitta och identifiera en lämplig modell för kunskapsdelning och lärande gäster och värdar emellan i samband med studiebesök på bibliotek. En lärande- och förändringsprocess som sträcker sig längre än den obligatoriska återrapporteringen vid nästa APT.

En utgångspunkt är att deltagarna i ett studiebesök är såväl de som besöker som de som tar emot ett besök. Därför vill vi hitta former av erfarenhetsutbyte som leder till förändringsprocesser. För att studiebesöket ska leda till förändring menar vi att det är viktigt att det finns en modell eller metod för besöket; ett tydligt syfte med mål på vägen. En modell som fungerar både för värdar och gäster. Vi önskar fortsätta utveckla en sådan metod med hjälp av det strategiska "varför", det taktiska "hur" och det operativa "vad". Den metod vi vill utforska utgår från gemensamma grupparbeten i samband med studiebesök. Grupparbeten som höjer engagemanget hos deltagarna och fördjupar samtalet när det gäller såväl strategiska val som praktiska, operativa lösningar.

Studiebesök som metod för erfarenhetsutbyte

För att skapa förutsättningar för både gäster och mottagare föreslår vi ett upplägg där vi utgår från ett aktivt och nyfiskt deltagande från alla involverade. Här ser vi att det är viktigt att båda parter tar ett gemensamt ansvar. Metoden är tänkt att kunna genomföras på plats eller digitalt, så som det passar sammanhanget.

Bestånd

Vad biblioteket innehåller och hur detta köps in, organiseras och presenteras innebär en stor mängd arbete. Det speglar bibliotekets verksamhet, arbetsgruppens sammansättning och personalens bild av biblioteket. Såklart finns praktiska regler kring upphandling, bibliotekssystem och liknande att ta hänsyn till men i grunden handlar det om vilka kreativa

begränsningar som finns och hur dessa hanteras. För vem finns biblioteket, hur ska det användas och vilken/vems verklighet ska det spegla?

Frågor om bestånd representerar mer komplexa strukturer inom biblioteket och i vår erfarenhet behövs det göras mer plats för diskussioner kring strategi och taktik och låta det operativa följa efter.

Mandat

Att förankra förändringsprocesser i arbetsgrupper är en utmaning, kanske särskilt vid studiebesök. Ofta deltar bara en del av arbetsgruppen som sedan måste översätta upplevelser och erfarenheter för resten av personalen. Det är heller inte säkert att hela personalgruppen är överens om syftet med studiebesöket, kan delta i förändringsprocessen eller vet vad studiebesöket ska resultera i.

Här behöver de som deltar i studiebesöket även ha mandat att genomföra förändringar, veta vad som är relevant för verksamheten och hur detta ska följas upp. Att diskutera utgångspunkter och målsättning tillsammans med de som redan genomfört liknande förändringsprocesser ger stora fördelar, istället för att stanna vid en jämförelse av verksamheterna.

Relevans

Att lita på den kompetens som finns i arbetsgruppen att ta till sig processer och koppla teori till konkret verksamhet ger tydlighet och möjlighet att bota i vad verksamheten innebär. Det skapar sammanhållning och samsyn, och utrymme att se varandra utvecklas och ta ett steg framåt, från där vi befinner oss just nu.

Hur förhåller sig organisationen och personalen till uppdraget i relation till relevans? Att odla det professionella omdömet och tillsammans skapa berättelsen om oss ger bra utgångspunkter att välja samarbeten, hitta utvecklingsområden och ringa in vilken påverkan verksamheten har på lokalsamhället - och lokalsamhället på verksamheten.

Användarperspektiv

Vi har inspirerats av Biblioteksutveckling Region Örebro läns "Fail Camp". Här blev det viktigt att komplettera användarperspektivet med att skapa medvetenhet i arbetsgruppen om vilka dörrar som är öppna och stängda i verksamheten och varför. Vi har upptäckt att samtal i personalgruppen om vad som fungerat och inte, hur många som kommit på ett evenemang, reaktioner och kommentarer från besökare hjälper oss i att ha ett öppet sinne och fortsätta prova. Att diskutera situationen utifrån tog oss flera steg närmare att inbjuda till medskapande processer och hitta fler ingångar till hur vi tänker kring och planerar verksamhet.

Förändringsprocesser: workshop

Förberedelse inför studiebesöket

För att lära känna det mottagande biblioteket, dess utgångspunkter och förutsättningar samt för att komma längre i diskussioner behövs förberedande material som presenterar bibliotekets verksamhet, visar lokalerna och ger exempel på vanligt förekommande aktiviteter i biblioteksrummet. Utöver detta är styrdokument som biblioteksplan och kulturplan på både

kommunal och regional nivå relevant att läsa innan besöket. Om det behövs grundläggande material kring olika teman finns bra resurser på digiteket.se

Det besökande biblioteket bör erbjuda motsvarande material, i den mån det är möjligt.

Ett första samtal - våra berättelser

Kort presentation av det mottagande och det besökande biblioteket som levandegör våra olika berättelser och perspektiv. Fokus ligger på:

- Vad är viktigt för verksamheten just nu?
- Vilka frågor är intressanta eller utmanande?
- Vilket är vårt narrativ?

Syftet är att visa vilket område som är aktuellt för verksamhetsutveckling, vilka förutsättningar som finns och vilka utmaningar man ser framför sig. Detta tillsammans med förhandsinformation om biblioteket gör att båda parter kan sätta sig in i varandras situation och börja se likheter och skillnader mellan verksamheterna.

Workshop 1: Formulera intresseområden

Inledande samtal i den egna arbetsgruppen för att hitta en gemensam utgångspunkt. Genomförs alltså av både det besökande och det mottagande biblioteket men i separata grupper.

- Nuvarande möjligheter/utmaningar inom aktuellt tema i biblioteksrum och arbetsgrupp
- Diskutera olika aspekter av aktuellt tema och hur de kan integreras i verksamheten

Syftet är att börja koppla på ett tematiskt perspektiv på verksamheten. Vilken kunskap finns kring temat, vad har man testat tidigare eller är intresserad av att testa? Viktigt att lyfta in den information och inspiration man fått från den andra verksamheten i diskussionen, att utforska tidigare "sanningar" om den egna verksamheten/arbetsgruppen och tillsammans prova sig framåt.

Workshop 2: Verksamheten

Grupparbete där deltagarna utforskar användningen av tekniskt och kreativt material för att främja temat hos besökare. Här blandas arbetsgrupperna och det besökande och det mottagande biblioteket samarbetar.

- Dela erfarenheter om hur aktiviteter brukar organiseras
- Identifiera egna kompetenser och kompetenser i arbetsgruppen
- Skapa en gemensam aktivitet och koppla temat till aktiviteten

Syftet är att på ett konkret sätt få syn på de egna och arbetsgruppens kompetenser, testa arbetssätt och vrida och vända på temat. I och med att grupperna blandas ges tillfälle att lyssna på andra perspektiv, öka kreativitet och hitta nya infallsvinklar.

Workshop 3: Diskussion och färdplan

Gruppen delas och respektive bibliotek reflekterar över idéer och insikter från tidigare workshops samt utforskar kreativa sätt att använda temat som ett verktyg för att främja verksamhetens mål. Varför, hur och vad använder vi inom det aktuella temat?

- Identifiera områden och prioriteringar inom temat som är relevanta för verksamheten
- Skapa en handlingsplan med ansvarsområden och tidsramar för att implementera de diskuterade idéerna
- Planera för framtida uppföljning och utvärdering

Syftet är att gå igenom användningen av temati arbetsgrupp och verksamhet enligt ett strategiskt, taktiskt och operativt perspektiv och skapa en färdplan för den utveckling man vill genomföra.

Uppföljning och återkoppling

Biblioteken kontakter varandra efter en överenskommen tid, till exempel ett år, och möts för att prata om vad som förändrats i arbetsgrupp eller biblioteksrum. Deltagarna delar erfarenheter om hur arbetsgruppen och verksamheten har utvecklats och hur det aktuella temat har påverkat denna utveckling. Kanske är det aktuellt att göra ett besök hos det bibliotek som kom på studiebesök?

Verktyg vi använt oss av

Tvinningprojektet

Ett steg till! En metodbok för biblioteksutveckling (2009) Tvinningprojektets slutrapport, Regionbibliotek Stockholms skriftserie 3.

Boken presenterar åtta olika metoder för utveckling av biblioteksverksamhet. Metoderna har prövats av de biblioteken som deltagit i Tvinningprojektet, ett samarbete mellan Länsbiblioteken i Mellansverige. Metoderna är tvinning, studiebesök, tidskriftsklubben, pedagogiska bord, processkartläggning, fokusgrupper, observationer och kollegial observation.

https://regionbiblioteket.se/wp-content/uploads/2011/09/Tvinning_rapport_.pdf

Ola Pilerot: "Vad tycks om bibliotekariens kunskap?"

”För att överhuvudtaget börja tala om vilka kunskaper som krävs av bibliotekarien, så behöver vi sätta biblioteksverksamheten i relation till övergripande sociala och kulturella strömningar i samhället, vi behöver förstå den utifrån nya teknologier, förändrade organisationsformer och ekonomiska förutsättningar.”

<https://www.biblioteksbladet.se/ideer/essa/ola-pilerot-vad-tycks-om-bibliotekariens-kunskap/>

Kolbs lärcirklar

Inlärningscirkeln beskriver fyra olika kognitiva inlärningsstilar, Konkreta upplevelser, Aktivt experimenterande, Reflektion och observation samt Abstrakt tänkande. När vi tar in och bearbetar information använder vi alla inlärningsstilar, men i olika hög grad och i olika ordning. Kolb beskriver de fyra inlärningsstilarna som en cirkelprocess, då man kan växla mellan dem utan inbördes ordning. Ingen av inlärningsstilarna ses som bättre eller överlägsen. Se t ex <https://www.kc-group.se/post/kolbs-fyra-inl%C3%A4rningsstilar>

Brinkerhoffs 40-20-40 modell

“Robert Brinkerhoffs 40 – 20 – 40- regel ligger också till grund för förhållningssättet i projektet. För att säkerställa lärande av en utbildning bör man lägga 40% av insatsen på att förbereda den. Man tittar på behov, mål och motivation. Lika mycket, 40%, bör man lägga på efterarbetet. Själva utbildningsaktiviteten bör bara vara 20% av insatsen. Utan förberedelser och efterarbeten i den här storleksordningen ger utbildningen ingen effekt.”

KUB-projektet paper <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:909915/FULLTEXT01.pdf>

Jonna Steinrud, Förändringsprocesser – MIK i arbetsgrupp och verksamhet

Paper till Svensk biblioteksförenings konferens Mötesplats profession - forskning 2020 med tema “Bildning i en digital tid”.

https://www.biblioteksfor.cdn.triggerfish.cloud/uploads/2021/03/bildning-i-en-digital-tid_.pdf

Bilaga 4: Sätters biblioteks verksamhetsutvecklingsprojekt 2018–2024

Demografiprojektet (2018, 2019)

Syftet var att utveckla en metod att möjliggöra ungas förmåga att kommunicera och påverka genom ord och bild. En filosof och en konstnär kopplas till projektet som leds av kultursekreterare och kultursamordnare, i styrgrupp ingår barn- och ungdomsbibliotekarie. Åtta ungdomar fick lön att jobba som konstnärer under två veckor där Fixoteket fungerade som ateljé. Demografiprojektet utfördes först sommaren 2018 tillsammans med Region Dalarna och samverkansplattformen ANODA Ung Konst, sommaren 2019 genomfördes projektet i egen regi.

Mötesplats på biblioteket, generationsöverskridande i Fixoteket (2018–2019)

Fixoteket ska vara generationsöverskridande. I vårt första projekt inom Stärkta bibliotek utvecklar vi bibliotekets verksamhet för seniorer och personer med åldersrelaterad funktionsnedsättning. Vi anställer en gerontolog som projektsamordnare och hittar samverkanspunkter med socialförvaltningen i kommunen. I styrgrupp ingår socialbibliotekarie, biblioteksassistent, MIK-bibliotekarie och biblioteksledare. Vid projektets avslut har målgruppens behov av biblioteket kartlagts och två huvudinriktningar identifierats; biblioteket som mötesplats och digital delaktighet.

DigidelCenter Säter (2019–2020)

Det övergripande målet med ett DigidelCenter är att öka den digitala delaktigheten och stärka det demokratiska samhället. Vårt syfte med DigidelCenter Säter är att skapa en plattform för MIK och digitalt lärande. Vi vill att vårt DigidelCenter ska vara en resurs för hela kommunens organisation gällande kommunikation, information och dialog med medborgarna. Med DigidelCenter Säter vill vi skapa ett kompetenscenter och en verksamhet som kan arbeta med digital delaktighet och MIK riktat både direkt mot enskilda användare men även mot föreningsliv, företag, organisationer och andra samverkanspartners. DigidelCenter Säter kan spela stor roll som inspiratör och testbädd för digital utveckling och kompetens. Processledare är MIK-bibliotekarie och vi anställer en digital vägledare, i styrgrupp ingår socialbibliotekarie och biblioteksledare.

Unga i Fixoteket (2019–2020)

Fixoteket ska attrahera och involvera, engagera och demokratisera. I vårt andra projekt inom Stärkta bibliotek utvecklar vi bibliotekets verksamhet tillsammans med unga (13–25 år) och unga med funktionsvariationer. Projektet syftar till att skapa förutsättningar för unga att vara delaktiga i samhället, utveckla den egna kreativiteten, fantasin och drivkraften, att tillgodogöra sig kunskap samt att problematisera och konkretisera MIK för målgrupperna. Projektledare är kultursamordnare och en konstnär anställs som fixotekarie, i styrgrupp ingår barn- och ungdomsbibliotekarie, filialbibliotekarie och MIK-bibliotekarie.

Fixotek hjärta DigidelCenter (2020–2021)

I vårt tredje projekt inom Stärkta bibliotek fortsätter vi arbetet med att förankra och utveckla MIK i verksamheten och hos arbetsgruppen. Vi har identifierat några områden att utforska; digital vardag, digitalt läsfrämjande, demokrati och skapande, civic technology samt spelkultur/spelifiering. Vi anställer en fixotekarie/digital vägledare och arbetar för att skapa synergieffekter mellan Fixoteket och DigidelCenter Säter. Projektledare är MIK-bibliotekarie och i styrgrupp ingår barn- och ungdomsbibliotekarie, biblioteksledare och socialbibliotekarie.

Bibliotek och Fikotek för barn och unga (2021-2022)

I vårt fjärde projekt inom Stärkta bibliotek lägger vi fokus på att skapa möjligheter för barn, unga och vuxna att ta del av varandras intressen och att hitta sätt att möta varandra om både det som är roligt och utmanande och det som är svårt och ibland läskigt. Vi vill skapa hållpunkter i den digitala vardagen som ger utrymme, breddar vår kunskap och skapar trygghet. Vi anställer en MIK-pedagog som projektleder, verkar relationsbyggande och bygger medskapande verksamhet. I styrgrupp ingår MIK-bibliotekarie, socialbibliotekarie och barn- och ungdomsbibliotekarie.

Medskapande demokratiutveckling för lokalsamhället och biblioteken i Sjöters kommun (2022-2024)

I vårt femte projekt inom Stärkta bibliotek undersöker vi framtidens bibliotek. Vi planerar ett genomgripande arbete med att förflytta hela verksamheten till en position där förändringsarbete är det naturliga. Vi vill hitta en gemensam väg framåt där vi aktivt är en del av lokalsamhället och det sker oavsett medier, plats eller andra fysiska förutsättningar. Nyckelord är facilitering, samverkan och mötesplats. Projektledare är MIK-bibliotekarie och i styrgrupp ingår biblioteksledare, barn- och ungdomsbibliotekarie och MIK-pedagog.

